

Ο ΕΦΗΜΕΡΙΟΣ

ΔΕΚΑΠΕΝΘΗΜΕΡΟ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟ

ΕΤΟΣ ΜΖ'

ΙΩ. ΓΕΝΝΑΔΙΟΥ 14 - 115 21 ΑΘΗΝΑΙ - ΤΗΛ. 72.18.308

1 ΙΟΥΝΙΟΥ 1998

ΑΡΙΘ. 10

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Ευαγγέλου Δ. Θεοδώρου, Μνήμη του όσιου και όμολογητού 'Ιλαρίωνος του Νέου. - 'Επισκ. 'Αχελώου **Εύθυμίου**, Β' Καινή 'Ιερωσύνη. - 'Ιω. **Φουντούλη**, 'Απαντήσεις σέ λειτουργικές, κανονικές και άλλες άπορίες. - 'Αρχιμ. Γερβασίου 'Ι. **Ραπτόπουλου**, Καί γυναίκες στον πόλεμο. - 'Αρχιμ. Χρυσοστόμου Π. **'Αβαγιανού**, 'Ιερωσύνη, τιμή και ευθύνη. - 'Αλεξ. Μ. **Σταυρόπουλου**, Του Σταυρού και της 'Ανάστασης - Μιχάλη Γ. **Τρίτου**, Νεκτάριος Τέροπος, ό Μοσχοπολίτης Διδάσκαλος του Γένους. - Δημ. **Φερούση**, 'Επανάσταση ή ύπακοή; - Μ. Μελ., 'Επίκαιρα.

« ΕΦΗΜΕΡΙΟΣ »

Δεκαπενθήμερο Περιοδικό

'Ιω. Γενναδίου 14, 115 21 'Αθήναι
Τηλ. και Fax 7218308

'Εκδότης - Διευθυντής
ΕΥΑΓΓΕΛΟΣ Δ. ΘΕΟΔΩΡΟΥ
'Ομότ. Καθηγ. Παν/μίου 'Αθηνών

'Εκ του Τυπογραφείου
της 'Αποστολικής Διακονίας

Προϊστάμενος
Σωκρ. Μαυρογόνατος. Τηλ. 72.10.734.

Μνήμη του 'Οσίου και 'Ομολογητού 'Ιλαρίωνος του Νέου

Του κ. **ΕΥΑΓΓΕΛΟΥ Δ. ΘΕΟΔΩΡΟΥ**

Την 6η 'Ιουνίου ή 'Εκκλησία μας τιμά τη μνήμη του όσιου 'Ιλαρίωνος του Νέου 'Ομολογητού (η'-θ' αιών), ό όποιος διακρίθηκε στην άσκητική και μοναστική ζωή. 'Ο όσιος είχε ως πρότυπό του τον όμώνυμο 'Οσιο 'Ιλαρίωνα τον Μέγαν (δ' αιών), ό όποιος είχε ως ιδιόν του πνευματικόν όδηγό τον άγιο 'Αντώνιο τον Μέγαν, κοντά στον όποιο είχε ζήσει μερικώς μήνες στην έρημο και από τον όποιον έμπνεόταν σε όλη του την ζωή.

'Ο όσιος 'Ιλαρίων ό Νέος, που ύπληξε συνεχιστής και άνανεωτής της μακραίωνος 'Ανατολικής μοναστικής παραδόσεως καταγόταν από την άγιοτόκο Καππαδοκία. Γεννήθηκε περί τó έτος 775. Οί ευσεβείς γονείς του ώνομάζονταν Πέτρος και Θεοδοσία. 'Ο πατέρας του εργαζόταν στα Βασιλικά 'Ανάκτορα της Κωνσταντινουπόλεως ως προμηθευτής των βασιλικών άρτων. 'Ο νεαρός 'Ιλαρίων είχε κλίσι στη μελέτη των ιερών γραμμάτων και ζούσε άποφεύγοντας την κοσμική ζωή. Σε ήλικία 20 ετών έγινε μοναχός στην 'Ι. Μονή Ξηροκηπίου της Κωνσταντινουπόλεως. 'Αργότερα έγινε αδελφός της όνομαστής 'Ι. Μονής Δαλμάτων, όπου επί δέκα όλόκληρα χρόνια είχε τó διακόνημα του κηπουρού. Τό διακόνημα αυτό του έδιδε την ευκαιρία να θαυμάζει τη σοφία του Δημιουργού στην ζωή των φυτών και στα πολύχρωμα άνθη, να μεταρσιώνεται με την πνευματική θεωρία και προσευχή και να προάγεται πνευματικώς με ταπεινοφροσύνη. 'Εγινε μεγαλοσχήμων και πρεσβύτερος.

'Όταν απέθανεν ό ήγούμενός του, κατέφυγε στο 'Οψίκιον και εισήλθε στο Κοινόβιο της 'Ι. Μονής των Καθαρών. 'Αλλά εκεί δέν έμεινε πολύ. Οί μοναχοί της 'Ι. Μονής Δαλμάτων, που γνώριζαν την άγιοτητά του, επικαλέσθηκαν τη συνδρομή του Πατριάρχου Νικηφόρου και προκάλεσαν ένέργεια του Βασιλέως, για να τον επαναφέρουν στην 'Ι. Μονή Δαλμάτων. Με την ψυχολογική τους πίεσι και με παρακλήσεις τους επέστρεψε στην 'Ιερά αυτή Μονή, όπου του έδόθη τó όφρικό του άρχιμανδριτου και δια κοινής όλων συγκαταθέσεως και ένεργείας εκλήθη να αναλάβη τά καθήκοντα του 'Ηγουμένου, τά όποια επί όκτώ χρόνια ήσκησε κατά τρόπον που κατέστησε την 'Ι. Μονή Δαλμάτων άκτινοβόλο πνευματικό κέντρο.

'Ο 'Οσιος 'Ιλαρίων άναδείχθηκε στη συνέχεια και 'Ομο-

Β' Η ΚΑΙΝΗ ΙΕΡΩΣΥΝΗ

Τού Θεοφ. Ἐπισκόπου Ἀγγελῶου κ. ΕΥΘΥΜΙΟΥ

Ὁ Ἰησοῦς Χριστὸς ὑπῆρξε, καταρχήν, «ὁ αἰώνιος ἱερεὺς κατὰ τὴν τάξιν Μελχισεδέκ», ὁ κατ' ἐξοχήν «μεσίτης» μεταξὺ ἀνθρώπου καὶ Θεοῦ (Ἐβρ. ιβ' 24) καὶ «Ἀρχιερεὺς μέγας» (Ἐβρ. δ' 14) ποὺ πρόσφερε «ἐφ' ἅπαξ» τὴ μία καὶ μοναδικὴ θυσία τοῦ ἰδίου αἵματος, «ὕπερ τῆς τοῦ κόσμου ζωῆς καὶ σωτηρίας» (Θ. Λειτουργία).

Ὁ Ἰησοῦς Χριστὸς, ὡς ἱερεὺς καὶ ἀρχιερεὺς ὄχι μόνον πρόσφερε τὴ μία καὶ μοναδικὴ θυσία, ἀλλὰ ταυτόχρονα ἔδωσε καὶ μιὰ ἐντελῶς νέα διάσταση, περιεχόμενο καὶ δομὴ στὸν θεσμὸ τῆς θυσίας καὶ τῆς ἱερωσύνης γενικότερα. Ἡ νέα αὐτὴ διάσταση τῆς θυσιαστικῆς ἱερωσύνης, ὅπως τὴν παρουσίασε ὁ Κύριος ἔχει τὰ ἐξῆς ἐπὶ μέρους χαρακτηριστικὰ.

α) **ὑπέρβαση τοῦ ἱεροῦ τόπου:** Ὁ Χριστὸς δὲν πρόσφερε τὴ θυσία του στὸν καθιερωμένο ἱερὸ τόπο τοῦ ναοῦ τῶν Ἱεροσολύμων, ἀλλὰ «ἔξω τῆς πόλης ἔπαθεν... εἰς τόπον λεγόμενον Γολγοθᾶ» (Ματθ. κζ' 33, Ἐβρ. ιγ' 11), σὲ ἓνα δηλαδὴ ἀνίερο καὶ βέβηλο τόπο. Μὲ τὸν τρόπον αὐτό, ὁ Χριστὸς καθάρισε, ἀγίασε καὶ ἱεροποίησε τὸ σύνολο τοῦ γεωγραφικοῦ χώρου καὶ ἐξαφάνισε ἔτσι τὴν ἀρχαία διάκριση τοῦ χώρου σὲ ἱερὸ καὶ βέβηλο (πρβλ. «Ἦλωσας τὰς παλάμας καὶ ἦνωσας τὰ τὸ πρὶν διεστῶτα», Κανὼν Μ. Σαββάτου). Ὁ ἴδιος, ἄλλωστε, πολὺ πρὶν εἶχε δηλώσει στὴ Σαμαρείτισα τὴ συνέπεια αὐτῆς τῆς θυσίας του: «Γύναι, πιστευσόν μοι ὅτι ἐρχεται ὥρα ὅτε οὔτε ἐν τῷ ὄρει τούτῳ (= τὸ ὄρος Γαριζίν, ἱερὸς τόπος γιὰ τοὺς Σαμαρεῖτες) οὔτε ἐν Ἱεροσολύμοις (ἱερὸς τόπος γιὰ τοὺς Ἰουδαίους) προσκυνήσετε τῷ Πατρὶ...

ἀλλ'... ἐν πνεύματι καὶ ἀληθείᾳ» (Ἰωάν. δ' 21,24)!

Ἡ ὑπὸ τῆς θυσίας τοῦ Χριστοῦ ὑπέρβαση τῆς διακρίσεως τοῦ χώρου σὲ ἱερὸ καὶ βέβηλο ἔδωσε στοὺς ἀνθρώπους τὴ δυνατότητα νὰ ἐπικοινωνοῦν μὲ τὸν Θεὸ «ἐν παντὶ τόπῳ τῆς δεσποτείας αὐτοῦ» (Ψαλμ. 102: 22). Ἡ χριστιανικὴ λατρεία τελεῖται σὲ ὅλα τὰ πλάτη καὶ μήκη τῆς ὑδρογείου, τοὺς τρεῖς μάλιστα πρώτους αἰῶνες, οἱ χριστιανοὶ ἐπικοινωνοῦσαν μὲ τὸν Θεὸ καὶ ἀπὸ τὰ βάθη τῆς γῆς, μέσα ἀπὸ τὶς Κατακόμβες!

Ὁ Χριστὸς, ἐξᾴλλου, ἔδωσε μιὰ ἐντελῶς καινούργια ἀντίληψη γιὰ τὴν ἱερωσύνη, ὅπως εἶπαμε. Ὁ Χριστὸς δὲν τελοῦσε κάθε μέρα θυσίες σὲ ἱερὸς τόπους οὔτε ἡ θυσία του ἐντοπιζετο ἀποκλειστικὰ στὴ σταύρωσή του στὸν λόφο τοῦ Γολγοθᾶ. Ὁ Χριστὸς καθάγιασε ὅλους τοὺς τόπους τῆς Παλαιστίνης, μὲ τὴν παρουσία τῆς θυσιαστικῆς ἱερωσύνης του, μὲ τὴ θυσία δηλαδὴ τῆς ἀγάπης του, «εὐεργετῶν καὶ ἰώμενος πάντας» (Πράξ. ι' 38). Ὁ Χριστὸς ἔδειξε μιὰ ἱερωσύνη ποὺ ἀγωνιᾷ, μεριμνᾷ, κοπιᾷζει, ἐπισκέπτεται, «χαίρει μετὰ χαϊρόντων καὶ κλαίει μετὰ κλαιόντων» (Ρωμ. ιβ' 15). Ὁ Χριστὸς δὲν ἔμεινε ἀκίνητος «εἰς ἓνα τόπον», ἀλλὰ καθημερινὰ «ἐπορεύετο» (Λουκ. ζ' 11), «ἐξήρχετο» (Ματθ. ιγ' 1) καὶ «διήρχετο τὰς πόλεις πάσας καὶ τὰς κόμας, διδάσκων καὶ κηρῦσσων τὸ εὐαγγέλιον τῆς βασιλείας καὶ θεραπέυων πᾶσαν νόσον» (Ματθ. θ' 35). Τὰ περισσότερα περιστατικὰ ποὺ ἀναφέρουν τὰ ἱερὰ Εὐαγγέλια συνέβησαν «ἐν τῇ ὁδῷ», στοὺς δρόμους τῆς Παλαιστίνης (Ματθ. κ' 17,30. Μάρκ. ι' 17 κ.λπ.). Ἡ ἱερωσύνη τοῦ Χριστοῦ ἦταν μιὰ διαρκῆς καὶ καθημερινὴ θυ-

λογητῆς τῆς Ὁρθοδόξου Πίστεως, ὅταν ὁ εἰκονοκλάστης αὐτοκράτωρ Λέων τὸν κάλεσε νὰ προσχωρήσῃ στοὺς εἰκονομάχους. Ὁ ἅγιος Ἰλαρίων ἐπειδὴ ἔμεινε πιστὸς στὴν ὀρθόδοξη παράδοσι περὶ ἱερῶν εἰκόνων καὶ ἀπέκρουσε τὶς εἰκονοκλαστικὲς ἀντιλήψεις τοῦ αὐτοκράτορος, φυλακίσθηκε καὶ στὴ συνέχεια ἐγκλεισθηκε σὲ μοναστήρια κυριαρχούμενα ἀπὸ σκληροὺς εἰκονοκλάστες ἡγουμένους καὶ στὸ τέλος ἐξορίσθηκε στὸ κάστρο Προτίλιον. Μετὰ τὴν ἀπελευθέρωσί του στὰ χρόνια τοῦ βασιλέως Μιχαὴλ τοῦ Τραυλοῦ, ἔζησεν ἐπὶ ἑπτὰ χρόνια ἀσκητικῶς σὲ κάποιο ἀγροκήπιο.

Ὅταν, ὁμως, στὸν θρόνο ἀνῆλθεν ὁ εἰκονο-

κλάστης αὐτοκράτωρ Θεόφιλος, ὁ Ὅσιος Ἰλαρίων συνελήφθη ἐκ νέου, μαστιγώθηκε καὶ ἐξορίστηκε στὴ νῆσο Ἀφονσία, ὅπου ὑπέστη πολλὰς ταλαιπωρίες, ἀρνούμενος νὰ συνταχθῆ μὲ τοὺς εἰκονοκλάστες.

Ὅταν ἀπέθανεν ὁ αὐτοκράτωρ Θεόφιλος, ἡ σύζυγός του Θεοδώρα ἀνεκάλεσεν ὅλους τοὺς ἐξοριστοὺς Ὁμολογητῆς τῆς Ὁρθοδόξου πίστεως. Ἔτσι ὁ Ὅσιος Ἰλαρίων ἐπανῆλθεν ὡς Ἠγούμενος στὴν Ἱ. Μονὴ Δαλμάτων, ὅπου μετὰ τρεῖς ἔτη, περὶ τὸ 845, ἐξεδήμησε πρὸς Κύριον, τιμώμενος ὑπὸ τοῦ Ὁρθοδόξου Χριστεπωνύμου πληρώματος ὡς Ὅσιος καὶ Ὁμολογητῆς.

σία αγάπης και καλών έργων. Ἡ θυσία στὸν Γολγοθᾶ ἦταν τὸ ἐπιστέγασμα μιᾶς καθημερινῆς θυσίας ποὺ πρόσφερε συνεχῶς ὁ Κύριος γιὰ τρία ὀλόκληρα χρόνια.

β) **Ἐπέμβαση τοῦ ἱεροῦ χρόνου:** Ὁ Χριστὸς πρόσφερε τὴ θυσία του τὴν Παρασκευή, τὴν 6ῃ ἡμέρα τῆς ἐβδομάδος καὶ ὄχι τὴν καθιερωμένη ἱερὴ ἡμέρα τοῦ Σαββάτου καὶ μὲ τὸν τρόπο αὐτό, κατάργησε καὶ τὴ διάκριση τοῦ χρόνου σὲ ἱερὸ καὶ βέβηλο. Ἡ κατάργηση αὐτῆ ὀλοκληρώθηκε μὲ τὴν ἀνάσταση τοῦ Χριστοῦ. Ὁ Χριστὸς, μὲ τὴν ἀνάστασή του «τῇ μιᾷ τῶν σαββάτων», τὴν πρώτη δηλαδὴ ἡμέρα τῆς ἐβδομάδος, κατάργησε ὀριστικὰ καὶ τὴν ἐπαδικὴ διαίρεση τοῦ χρόνου, ὅπως κατάργησε καὶ τὴν διάκρισή του σὲ ἱερὸ καὶ βέβηλο. Ἡ θυσία, ἐξἄλλου, τοῦ Χριστοῦ δὲν ἐντοπίζεται ἀποκλειστικὰ στὴ χρονικὴ στιγμή τῆς σταυρώσεώς του στὸν Γολγοθᾶ. Ἀρχίζει ἀπὸ τὴ στιγμή ποὺ ὁ Λόγος τοῦ Θεοῦ πήρε τὴν ἀπόφαση νὰ σαρκωθεῖ: «Ὁ Κύριος προσέλαβε (ἐκουσίως) θνητὴν ἀνθρωπότητα, ἀπὸ τὴν πρώτη στιγμή τῆς Ἐνσαρκώσεώς του, σὲ μιὰ στιγμή δηλαδὴ ποὺ ἡ ἐλεύθερη θεϊκὴ ἀπόφαση νὰ πεθάνει, εἶχε ἤδη ληφθεῖ»³. Οἱ χριστιανοὶ ἐπικοινωνοῦν μὲ τὸν Θεὸ «ἐν παντὶ καιρῷ καὶ πάσῃ ὥρᾳ», ἔχουν δηλαδὴ τὴ δυνατότητα ἀφενοῦς νὰ ὑπερβαίνουν τὴ διάκριση τοῦ χρόνου σὲ παρελθόν, παρὸν καὶ μέλλον καὶ ἀφετέρου νὰ βιώνουν στὴ συγκεκριμένη χρονικὴ στιγμή τοῦ «σήμερον» ὅλα τὰ γεγονότα τῆς ἱεράς ἱστορίας, ἀπὸ καταβολῆς κόσμου μέχρι τὴ συντέλεια τῶν αἰώνων.

γ) **Ὁ Θεάνθρωπος, ὡς κατεξοχὴν «ναὸς τοῦ Θεοῦ»:** Ὁ Χριστὸς, ὡς αἰώνιος ἱερεὺς καὶ ἀρχιερεὺς μέγας, δὲν οἰκοδόμησε θυσιαστήρια οὔτε πρόσφερε τὴ θυσία του στὸν καθιερωμένο ναό, διότι ὁ ἴδιος ἦταν ὁ κατεξοχὴν «ναὸς τοῦ Θεοῦ» (Ἰωάν. β' 19-21). Ὁ Χριστὸς, ὡς Θεὸς «φανερωθεὶς ἐν σαρκί» (Α' Τιμ. γ' 16) πρόσφερε συνεχῶς, ἀπὸ τὴ στιγμή τῆς σαρκώσεώς του, στὸ «ναὸ τοῦ σώματος αὐτοῦ» τὴ μοναδικὴ λατρεία στὸν Θεὸ Πατέρα καὶ μέσα στὸν ναὸ αὐτὸ «ἦν ἐντυγχάνων ὑπὲρ ἡμῶν στεναγμοὺς ἀλαλήτους» (Ρωμ. η' 26). Σὰν τὸ ναὸ αὐτὸ τοῦ σώματος τοῦ Χριστοῦ δὲν ὑπῆρξε καὶ δὲν θὰ ὑπάρξει ἄλλος. Διότι μόνο στὸ ναὸ τοῦ σώματος τοῦ Χριστοῦ προσφέρθηκε ἀδικόπως καὶ ὀσίως ἡ ἀληθὴς λατρεία πρὸς τὸν Θεὸ Πατέρα καὶ ὁ ἄνθρωπος ἐπικοινωνοῦσε διὰ παντὸς μὲ τὸν Θεό. Μὲ τὴν ἐννοια αὐτῆ, μπορούμε νὰ κατανοήσουμε τὴ δήλωση τοῦ Εὐαγγελιστοῦ στὴν Ἀποκάλυψη ὅτι στὴν καινὴ Ἱερουσαλὴμ δὲν εἶδε ναὸ τοῦ Θεοῦ: «Καὶ ναὸν οὐκ εἶδον ἐν αὐτῇ. Ὁ γὰρ Κύριος ὁ Θεὸς ὁ παντοκράτωρ ναὸς αὐτῆς ἐστὶ καὶ τὸ ἀρνίον» (κα' 22). Ὁ Χριστὸς, ἐξάλ-

λου, μὲ τὴν τριήμερο ἀνάστασή του, ἀπέδειξε ὅτι ἦταν ὄντως ὁ μοναδικὸς καὶ αἰώνιος ναὸς τοῦ Θεοῦ μὲ τὸ ὅτι τὸν ἀνοικοδόμησε «ἐν τρισὶν ἡμέραις» (Ἰωάν. β' 19), ὅπως εἶχε προφητικῶς προαναγγεῖλει.

Ὁ Χριστὸς, μὲ ὅλους αὐτοὺς τοὺς τρόπους ἔδωσε καινούργιο νόημα, ἀντίληψη καὶ δομὴ στὴν ἱερωσύνη. Τὴ χριστιανικὴ, ἐπομένως, ἱερωσύνη ποὺ εἶναι ὄντως «καινὴ», τὴ χαρακτηρίζουν τὰ ἐξῆς νέα στοιχεία:

1. **Ἐπέμβαση τῆς τοπικότητας:** Ὁ Χριστὸς ἔδωσε μιὰ δυναμικὴ καὶ ὑπεροπικὴ διάσταση στὴν ἱερωσύνη. Ὁ Χριστὸς βίωσε καὶ ἄσκησε τὴν αἰώνια ἱερωσύνη του στὸ σύνολο τοῦ γεωγραφικοῦ χώρου τῆς Παλαιστίνης, ὅπως εἶπαμε.

Ὁ χριστιανὸς ἱερεὺς, κατὰ τὸ πρότυπο τοῦ Χριστοῦ, καλεῖται, καταρχὴν, νὰ ἀπελευθερώσει τὴν ἱερωσύνη του ἀπὸ τὸν τοπικὸ ἐγκλωβισμό στὸν ἱερὸ τόπο τοῦ ναοῦ. Ὁ χριστιανὸς ἱερεὺς δὲν ἔλαβε τὴν ἱερωσύνη του «κατὰ τὴν τάξιν Ἀαρῶν», ἀλλὰ «κατὰ τὴν τάξιν Μελχισεδὲκ» (Ἐβρ. ζ' 11). Ὁ χριστιανὸς ἱερεὺς δὲν εἶναι συνεχιστὴς τῆς Λευιτικῆς ἱερωσύνης, ἀλλὰ τῆς καινῆς καὶ αἰώνιας ἱερωσύνης τοῦ Χριστοῦ. Ἡ ἱερωσύνη του, ἐπομένως, δὲν ταυτίζεται μὲ ἓνα συγκεκριμένο ἱερὸ τόπο, ἀλλὰ μὲ ὀλόκληρη τὴ γεωγραφικὴ περιοχὴ τῆς ἐνορίας του ἢ τῆς Ἐπισκοπῆς του, προκειμένου περὶ Ἐπισκόπου.

(Συνεχίζεται)

1. Μὲ ὀλόκληρωση τῆς θυσίας τοῦ Χριστοῦ στὸ Γολγοθᾶ, «τὸ παρατέτασμα τοῦ ναοῦ ἐσχίσθη εἰς δύο ἀπὸ ἀνωθεν ἕως κάτω» (Ματθ. κζ' 51), καὶ ἐπομένως, ὁ χώρος τῶν ἱερῶν, τὰ «Ἅγια», ἐνώθησαν μὲ τὸν ἅγιον ναὸν τοῦ λαοῦ, «τὸ κοσμοκόν» (Ἐβρ. θ' 1-2). Τὸ σημεῖον αὐτὸ θὰ μπορούσαμε νὰ τὸ ἐρμηνεύσουμε ὡς ἓνα τύπον ποὺ συμβολίζει τὴν κατάργηση τοῦ ἀποκλειστικοῦ περιορισμοῦ τῆς ἱερωσύνης στὴν τελετουργικὴ τῆς διάσταση. Στους πρωτοχριστιανικοὺς, μάλιστα, ναοὺς δὲν ὑπῆρχε διαχωριστικὸ ἀνάμεσα στοὺς ἱερεῖς καὶ στοὺς λαϊκοὺς χριστιανοὺς, παρὰ μόνον ἓνα πολὺ χαμηλὸ κυλίδωμα (τὰ «δρούρακτα») καὶ μικρὰ παραπετάσματα (τὰ «βῆλα»), ποὺ ἐσύροντο ἢ ἐπιπταν ὡς αὐλαία, σὲ ὀρισμένα σημεῖα τῆς λατρείας. Λόγω ὅμως τῆς μετέπειτα εἰσδοχῆς μεγάλων λαϊκῶν μαζῶν στὴν Ἐκκλησίαν καὶ γιὰ τὴ διαφύλαξη τοῦ μυσταγωγικοῦ στοιχείου τῆς χριστιανικῆς λατρείας, ἀρχισε σταδιακὰ νὰ διαμορφώνεται καὶ νὰ ὑπερυψώνεται τὸ «εἰκονοστάσιον» (τέμπλον). Βεβαίως, τὸ εἰκονοστάσιον ἀποτελεῖ πλέον ἀναφαίρετο στοιχεῖο τοῦ Ὀρθοδόξου ναοῦ. Ὡστόσο, πρέπει νὰ ἀποφεύγεται ἡ κατασκευὴ πολὺ ὑψηλῶν εἰκονοστασίων ποὺ περιορίζουν αἰσθητικὰ τὸν ἀρχιτεκτονικὸν ἅγιον ναὸν καὶ, ἰδίως, ἐμποδίζουν τοὺς πιστοὺς νὰ συμμετέχουν οὐσιαστικὰ στὴν κοινὴ εὐχαριστιακὴ λειτουργία καὶ κοινωνία.

2. Τὸ χαρακτηριστικὸ τῆς θρησκευτικότητος τῶν Ἀνατολικῶν θρησκειῶν (Βουδδισμός, Ἰνδοϊσμός κ.λπ.) εἶναι ἡ ἀκίνησις. Στὴν Ἰνδία, ὑπάρχουν χιλιάδες ἐρημίτες ποὺ ζοῦν ἰσοβίως καθηλωμένοι σὲ ἓνα τόπο. Σὲ ὀλόκληρη τὴν Ἀνατολή, ὁ Βούδδας λ.χ. παρίσταται κυρίως σὲ δύο τύπους, εἴτε καθήμενος εἴτε κοιμώμενος!

3. J. Meyendorff, Byzantine Theology, σελ. 160.

ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ ΣΕ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΚΕΣ, ΚΑΝΟΝΙΚΕΣ ΚΑΙ ΑΛΛΕΣ ΑΠΟΡΙΕΣ

Τοῦ κ. ΙΩΑΝΝΟΥ ΦΟΥΝΤΟΥΛΗ, Καθηγητοῦ τοῦ Παν/μίου Θεσσαλονίκης

564. Πόσες ὥρες πρέπει νὰ νηστεύσει κανεὶς γιὰ νὰ κοινωνήσῃ κατὰ τὴν τέλεση ἑσπερινῆς Προηγιασμένης, ποὺ συνηθίζεται νὰ τελεῖται κατὰ τὶς Τετάρτες τῆς Μεγάλης Τεσσαρακοστής; (Ἐρώτηση π. Ν.Α. καὶ π. Κ.Σ.).

Ἡ τέλεση ἑσπερινῆς Προηγιασμένης κατὰ τὴν Μεγάλη Τεσσαρακοστή, ἰδίως κατὰ τὴν ἡμέρα τῆς Τετάρτης, τείνει νὰ ἐπικρατήσῃ κατὰ τοὺς τελευταίους χρόνους καὶ ἀποτελεῖ ἕνα παρήγορο φαινόμενο ἐπιστροφῆς στὴν ὀρθὴ πράξη τῆς Ἐκκλησίας μετὰ ἀπὸ αἰῶνες ἐφαρμογῆς μιᾶς «κατ' οἰκονομίαν» πρακτικῆς. Ἡ ἐν τῷ μεταξύ ἐμπειρία ἔδειξε ὅτι, ὄχι μόνο τὸ πνεῦμα καὶ τὸ νόημα τῆς τελέσεως τῆς λειτουργίας τῶν Προηγιασμένων στὰ πλαίσια τῆς περιόδου τῆς Μεγάλης Τεσσαρακοστῆς κινδυνεύει τελειῶς νὰ ἀφανισθεῖ μὲ τὴν μετάθεσή της κατὰ τὶς πρωϊνὲς ὥρες, ἀλλὰ καὶ αὐτὴ ἡ ποιμαντικὴ σκοπιμότητα εἶναι ἀνύπαρκτη. Οἱ ἡμέρες τῆς τελέσεώς της εἶναι γιὰ ὅλους ἐργάσιμες καὶ οἱ πρωϊνὲς ὥρες ἐξυπηρετοῦν μόνο τοὺς συνταξιούχους. Ἀντιθέτως ἡ τέλεσή της κατὰ τὸ ἑσπέρας, στὴν ἀνεκαθεν καὶ ἀπὸ καταβολῆς φυσικῆ ὥρα τῆς τελέσεώς της, ὄχι μόνο ἐπαναφέρει τὰ πράγματα στὴν ὀρθή τους θέση, ἀλλὰ καὶ οὐσιαστικὰ διευκολύνει τοὺς ἐργαζομένους καὶ μὴ ἐργαζομένους πιστοὺς νὰ μετάσχουν σ' αὐτή.

Εἶναι γνωστὸ ὅτι ἡ Προηγιασμένη δὲν εἶναι «λειτουργία» μὲ τὴν ἀκριβὴ καὶ εἰδικὴ ἔννοια τοῦ ὅρου αὐτοῦ. Δὲν εἶναι δηλαδὴ τέλεση τοῦ μυστηρίου τῆς θείας εὐχαριστίας, προσφορὰ δώρων καὶ καθαγιασμός, «προσκομιδὴ» κατὰ τὴν ἀρχαία ἔννοια τοῦ ὅρου αὐτοῦ. Εἶναι προσφορὰ τῆς θείας κοινωνίας μέσα σὲ λειτουργικὰ πλαίσια κατὰ τὴν ἑσπερινὴ σύναξη. Γι' αὐτὸ καὶ σαφῶς διακρίνεται σὲ δύο μέρη, τὴν ἀκολουθία τοῦ ἑσπερινοῦ μέχρι καὶ τὴν δευτέρα εὐχὴ τῶν πιστῶν (ὁ ἑσπερινὸς στὴν ἀρχαία ἀσματικὴ - ἐνοριακὴ του μορφή περιελάμβανε καὶ εὐχὴ ὑπὲρ τῶν κατηχουμένων καὶ δύο εὐχὲς τῶν πιστῶν) καὶ τὴν τάξη τῆς θείας κοινωνίας ἀπὸ τοῦ «Νῦν αἱ δυνάμεις...» καὶ ἐξῆς κατ' ἀκριβὴ μίμηση τοῦ ἀντιστοίχου τμήματος τῆς θείας λειτουργίας. Σκοπὸς τῆς τελέσεώς της δὲ δὲν εἶναι ἄλλος παρὰ ἡ διευκόλυνση τῶν χριστιανῶν νὰ προσέλθουν στὴν θεία κοινωνία, ὄχι μόνο κατὰ τὰ Σάββατα καὶ τὶς Κυριακὲς τῆς Μεγάλης Τεσσαρακοστῆς, κατὰ τὶς ὁποῖες τελεῖται ἡ «τελεία» θεία λειτουργία, ἀλλὰ καὶ ἐνδιαμέσως τῆς ἐβδομάδος, ἡμέρες κατὰ τὶς ὁποῖες, λόγῳ τοῦ πενήθιμου - κατασκευτικοῦ χαρακτήρος τους, δὲν μπορεῖ νὰ τελεσθεῖ τὸ πασχάλιο μυστήριον τῆς θείας εὐχαριστίας.

Ὁ ἅγιος Συμεὼν Θεσσαλονίκης χρησιμοποιεῖ γιὰ τὸν χαρακτηρισμὸ τοῦ ὡς ἄνω σκοποῦ τῆς συστάσεως τῆς Προηγιασμένης ἕνα πολὺ ἐκφραστικὸ ὄρο. Τὴν χαρακτηρίζει ὡς «ἐπινόηση» — ἐφεύρεση — τῶν ἀγίων πατέρων γιὰ τὴν παράκαμψη τοῦ ἀδιεξόδου («Ἡ Προηγιασμένη λειτουργία... εἶναι ταύτην πιστεύομεν ἐξαρχῆς γεγεννημένην δι' αὐτὴν τὴν νηστείαν, ὥστε πενθεῖν καὶ μὴ ἐορτάζειν ἡμᾶς ἐν ταῖς τοῦ πένθους ἡμέραις... Ἴν' οὖν πάλιν μὴ καθόλου ἀμέτοχος τῆς ἀπὸ τῶν τοῦ Χριστοῦ μυστηρίων τυγχάνομεν χάριτος καὶ τοῦ διὰ τῶν ἱερῶν εὐχῶν ἰλασμοῦ, τοῦτο ἐπινενόηται τοῖς πατράσι. Καὶ περὶ μὲν τὴν ἐνάτην ὥραν ταύτην τελοῦμεν τὴν τελετὴν, ἀποσώζοντες τὸν ὄρον τῆς νηστείας, ἀπαξ πρὸς ἑσπέραν ἐσθίειν τετυπωμένον' ἀγιαζόμεθα δὲ ταῖς εὐχαῖς καὶ τῇ ὄψει τῶν ὀφθαλμῶν ἅμα τῷ νοῖ ὀρώντες τὸν Κύριον κατεχόμενον ὑπὸ τῶν ἱερέων καὶ εἰς ἰλασμόν ἡμῶν προτιθέμενον καὶ μεταδιδόμενον τοῖς ἀξίοις τῆς αὐτοῦ κοινωνίας». Ἀπάντησις εἰς τὴν νε' ἐρώτησιν τοῦ Πενταπόλεως Γαβριήλ). Βέβαια τὰ ἔθη τῆς Ἐκκλησίας στὸ μεταξύ ἄλλαξαν πρὸς τὸ ἀμελέστερο. Κανεὶς δὲν μπορεῖ νὰ ἰσχυρισθεῖ ὅτι ἡ ἀλλαγὴ ἐγινε πρὸς τὸ καλύτερο καὶ πρὸς τὸ ἀκριβέστερο. Ἡ πράξη ὅμως τῆς Ἐκκλησίας ἔμεινε ἀμετακίνητη στὴν ἀρχαία παράδοση, ὄχι ἀπὸ συντηρητισμὸ καὶ ἀρτηριοσκληρωτικὴ τακτικὴ, ἀλλὰ γιὰ τὸ στοχεύει στὸ ἴδιο ἰδεώδες καὶ μᾶς καλεῖ σὲ ἐπιστροφή πρὸς αὐτό, ὅταν ξεπεραστοῦν, κατὰ ὅποιοδήποτε τρόπο καὶ σὲ ὅποιοδήποτε χρόνο, οἱ συνθήκες ποὺ προκάλεσαν τὴν χρῆση τῆς «οἰκονομίας». Ἐτσι ἐξακολουθεῖ νὰ τελεῖ τὴν Προηγιασμένη κάθε Τετάρτη καὶ Παρασκευὴ τῆς Μεγάλης Τεσσαρακοστῆς καὶ νὰ καλεῖ πρὸς κοινωνίαν ὄχι μόνο κατὰ τὰ Σάββατα καὶ τὶς Κυριακὲς, ἀλλὰ καὶ ἐνδιαμέσως τῆς ἐβδομάδος.

Μὲ τὴν τέλεση τῆς Προηγιασμένης τὸ ἑσπέρας τῆς Τετάρτης ἐπιχειρεῖται, τρόπον τινά, μιὰ «ἀναπαλαίωση», μιὰ ἀποκατάσταση δηλαδὴ τῆς ἀρχαίας ὀρθῆς τάξεως. Ὁ ὅρος «ἀναπαλαίωση», κοσμικὸς τεχνικὸς ὄρος, νομίζω πὼς εἶναι πολὺ ἐκφραστικὸς, τόσο ὅσο καὶ ὁ ὅρος «ἐπινόηση» τοῦ ἁγίου Συμεῶν. Μ' αὐτὸν μπορούμε νὰ συνεννοηθοῦμε, γιὰ τὸ εἶναι τοῦ συρμού. Γιὰ νὰ γίνῃ μιὰ σωστὴ ἀναπαλαίωση χρειάζεται ὀρθὴ μελέτη, κόπος καὶ χρόνος καὶ δαπάνες πολὺ περισσότερες ἀπὸ ὅσο τὸ ἐξ ἀρχῆς κτίσιμο μιᾶς κατασκευῆς. Τί σημαίνει αὐτὸ γιὰ τὴν Προηγιασμένη τῆς Τετάρτης; Ὅτι ἡ ἀνιστόρηση τῆς ἀρχαίας καὶ ὀρθῆς τάξεως ἐπιβάλλεται νὰ γίνῃ μὲ τὴν ἀκρίβεια τῶν παλαιῶν ὀρθῶν προδιαγραφῶν. Κι αὐτὲς εἶναι δύο· ὅτι

ΚΑΙ ΓΥΝΑΙΚΕΣ ΣΤΟΝ ΠΟΛΕΜΟ*

Τού πανοσ. Ἀρχιμ. κ. Γερβασίου Ἱ. Ραπτοπούλου, Ἱεροκήρυκος

Σειρὰ ἔχει τώρα μιὰ ἄλλη ἥρωίδα. Εἶναι ἡ Μαντῶ Μαυρογένους. Εἶναι κι αὐτὴ μιὰ μεγάλη ψυχὴ. Γενναία καὶ ἀποφασιστικὴ. Ἡ ἀγάπη στὴν πατρίδα πυρπολεῖ τὴν καρδιά της. Καθὼς διαβάζει τὸν Ὅμηρο, τὸ Θουκυδίδη, τὸν Ἡρόδοτο, τοὺς ἥρωικούς ἀγῶνες τοῦ Σουλίου μὲ τὴ Μόσχω, τὴ Δέσπω καὶ τὴ Χαΐδω, ἀνάβει μέσα της ἡ λαχτάρα γιὰ τὴ λευτεριά της πατρίδος της.

Καὶ τότε! Τότε ἀφήνει τὴν Τεργέστη τῆς Ἰταλίας, ὅπου γεννήθηκε στὰ 1776, καὶ τρέχει μὲ τοὺς γονεῖς της, σὰν ἄρχισε ἡ Ἐπανάσταση, στὴν πατρίδα της. Στὸ νηοὶ τοῦ πατέρα της. Στὴ Μύκονο.

Στὴ Μύκονο καλεῖ τοὺς προκρίτους καὶ τοὺς δηλώνει ἀποφασιστικά: «Ἐρχομαι νὰ προσφέρω τὴν περικοπὴ μας γιὰ τὸν ἀγῶνα τοῦ Γένους... Ἄς ἐνώσουμε τίς δυνάμεις μας μὲ τίς δυνάμεις τῶν ἀδελφῶν, ποὺ πολεμοῦν αὐτὴν τὴν ὥρα γιὰ τὴν ἐλευθερία τοῦ ἔθνους μας. Ἄς τινάζουμε ἀπὸ πάνω μας αὐτὴ τὴ φοβερὴ σκλαβιά... Ἄς μὴ χάνουμε καθόλου καιρό. Ἐμπρός, στὴ θάλασσα, στὰ καράβια μας!».

Ἡ Ἑλληνίδα Μαντῶ μὲ τὴν ἐπιβλητικότητά

της συναρπάζει ὅλους τοὺς Μυκονιάτες. Ὁ ἄνεμος τῆς Ἐπανάστασης ἄρχισε νὰ πνέει καὶ σ' αὐτὸ τὸ νηοί. Νέοι καὶ γέροι, πλούσιοι καὶ φτωχοὶ προσφέρουν χρήματα καὶ δυνάμεις γιὰ τὸν κοινὸ ἀγῶνα. Ποιὸς ὁμως θὰ ἀναλάβει τὴν ἀρχηγία;

Μὲ μιὰ φωνὴ ὅλοι δείχνουν τὴ Μαντῶ. Ἐκεῖνη δέχεται καὶ τότε ἀρχίζει ὁ ἀγῶνας. Ἀρματώνει πλοῖα, ἀγοράζει ὅπλα καὶ τρέχει παντοῦ. Τρέχει στὰ πεδία τῶν μαχῶν ἐπικεφαλῆς 16 λόχων Μυκονιατῶν. Ἡ ἀνδρεία της τρομάζει τὸν ἐχθρὸ καὶ ἐνθαρρύνει τοὺς Ἕλληνες. Πρῶτὴ στὴ νικηφόρα ἐκστρατεία στὸ Πήλιο καὶ πρῶτὴ πάλι στὴ Φθιώτιδα. Οἱ νίκες, ἡ μιὰ μετὰ τὴν ἄλλη, στεφανώνουν τὴν παλικαριά της. Τὸ ὄνομά της καὶ μόνο ἐμπνέει θάρος σὲ ὅλους τοὺς μαχητὲς καὶ ξεσηκώνει κι ἄλλους πολλοὺς στὸν κοινὸ ἀγῶνα. Κι ἔγινε αὐτὸ τὸ ὄνομα θρύλος σὲ στεριά καὶ σὲ θάλασσα.

Ὁ πρῶτος Κυβερνήτης τῆς Ἑλλάδος, ὁ Καποδίστριας, ἀναγνώρισε τὴν ἀνδρεία της καὶ τῆς ἀπένευσε τὸν τίτλο τοῦ ἀντιστρατήγου. Καὶ μὲ τὴ στολὴ τοῦ ἀντιστρατήγου κηδεύτηκε στὴν Πάρο τὸ 1848, μέσα σὲ γενικὸ πένθος.

Στὰ Ψαρὰ ἄλλη ἥρωίδα

Εἶναι ἡ γυναίκα τοῦ πυρπολητῆ Κανάρη. Ὅταν ὁ Ἄγγλος πλοίαρχος Γκλότζ πήγε στὸ σπίτι της, τὴ βρήκε νὰ κάνει φυσέκια γιὰ τίς γειτόνισσες. Ἐντυπωσιάστηκε καὶ ἐνθουσιάστηκε ὁ πλοίαρχος ἀπὸ τὴ φιλοπατρία της καὶ τῆς εἶπε: «Ἀνδρεῖο ἄνδρα ἔχεις».

Καὶ ἡ Ψαριανὴ καπετάνισσα τί ἀπάντησε στὸν ξένο; Αὐτὸ ποὺ φρονοῦν ὅλες οἱ Ἑλληνίδες γυναῖκες ποὺ κλείνουν μέσα στὴν καρδιά τους τὴν ἀγάπη στὸ Θεὸ καὶ στὴν πατρίδα. «Ἄν δὲν ἦταν ἀνδρεῖος, δὲν θὰ τὸν παντρευόμουν».

Κάτω στὴν Κρήτη, ἄλλη καπετάνισσα

Εἶναι ἡ Χαρίκλεια Δασκαλάκη. Ἡ ἥρωίδα αὐτὴ τῆς Κρήτης ἔδρασε στὸ Ἀρχάδι. Στὸ ἱστορικὸ Μοναστήρι. Στὸ ἄλλο Κούγκι τῆς Κρήτης. Τότε, στὴν ἐπανάσταση τοῦ 1866. Στὴν πολιορκία τοῦ Ἀρχαδίου. Ἀνάμεσα σὲ 964 Κρητικούς πολιορκημένους. Στούς 245 ἄνδρες πολεμιστὲς. Καὶ στίς 719 γυναῖκες.

Οἱ ὀπλαρχηγοί, στὴ σύσκεψη ποὺ κάνουν, καλοῦν καὶ τὴν ἥρωική αὐτὴ γυναίκα. Τὴ Χαρίκλεια Δασκαλάκη. Καὶ μαζί της ἀποφασίζουν ὁμόφωνα νὰ πολεμήσουν ὅλοι ὡς τὴ στερνὴ πνοή τους. Καὶ μὲ ἓνα σύνθημα: «Ἡ νὰ νικήσουν ἢ νὰ πεθάνουν».

Στὴν ἐπίθεση ποὺ ἀκολουθεῖ ἀπὸ Τοῦρκους,

* Συνέχεια ἀπὸ τὴ σελ. 135 τοῦ ὑπ' ἀρ. 9 τεύχους.

ἡ Προηγιασμένη δὲν εἶναι ἱερὸ θέαμα, ἀλλὰ πρόσκληση γιὰ προσέλευση στὴν θεία κοινωνία. Κοινωνία ὅμως ποὺ ἐντάσσεται στὰ πλαίσια καὶ στίς ἀπαιτήσεις τῆς νηστείας τῆς Μεγάλης Τεσσαρακοστῆς. Ἄλλως δὲν ἔχει νόημα ἡ προσπάθεια ἀποκαταστάσεώς της στὴν ὀρθὴ ὥρα τελέσεώς της. Κάλλιστα οἱ χριστιανοὶ μας μποροῦν νὰ κοινωνήσουν κατὰ τὰ Σάββατα ἢ τίς Κυριακές. Ἄν θέλουν, καὶ πρέπει νὰ θέλουν, νὰ προσέλθουν στὴν θεία κοινωνία κατὰ τὴν ἐσπερινὴ Προηγιασμένη, ὀφείλουν νὰ τὴν ἐντάξουν στὰ πλαίσια τῶν ἀγωνισμάτων τῶν ἁγίων Νηστειῶν. Ἡ εὐχαριστικὴ νηστεία ποὺ προηγεῖται τῆς θείας κοινωνίας εἶναι, ὡς γνωστόν, ἡ ἀπόλυτη ἀποχὴ τροφῆς καὶ ποτοῦ ἀπὸ τοῦ δεῖπνου ἢ ἀπὸ τοῦ μεσονυκτίου μέχρι τὴν ὥρα τῆς θείας μεταλήψεως. Ἄν κανεὶς γιὰ λόγους υγείας δὲν τὸ μπορεῖ, ἄς τὸ ἀντιμετωπίσουν φιλανθρωπῶς οἱ πνευματικοί. Θὰ ἔλεγα ὅμως ὅτι προτιμότερο θὰ ἦταν νὰ τοῦ συστηθεῖ νὰ κοινωνήσει κατὰ τὴν λειτουργία τοῦ Σαββάτου ἢ τῆς Κυριακῆς. Ἄς μείνει ἀδιάφορη ἡ Προηγιασμένη, ὁ σκοπὸς καὶ οἱ προϋποθέσεις της. Ἄλλως, πρὸς τί ἡ προσπάθεια ἐπαναφορᾶς της στὴν ὀρθὴ της ὥρα, ἀφοῦ ἀπὸ τὴν μία «οἰκονομία» θὰ μεταπέσουμε σὲ μιὰ ἄλλη «οἰκονομία»;

Τουρκο-αιγυπτίους, Άλβανούς και ντόπιους Μουσουλμάνους, άνδρες και γυναίκες, με προεξάρχουσα τη Χαρίκλεια Δασκαλάκη πολεμοῦν γενναία και αποκρούουν όλες τις επιθέσεις. Μαζί με τὸν ἠγούμενο Γαβριήλ και τὸ φρούραρχο Δημακόπουλο, ἐμψυχώτρια στην ἥρωική και ἀπεγνωσμένη ἄμυνα παραστέκεται και ἡ ἥρωίδα αὐτὴ τῆς Κρήτης. Ἀκούραστη και ἀτρόμητη τρέχει ἀπὸ ἐπαλξὴ σὲ ἐπαλξὴ και ψυχώνει άνδρες και γυναίκες. Κι ὅταν ὁ κίνδυνος εἶναι πιὰ ὄρατος και βέβαιος, τότε προτιμοῦν ὄλοι τὸ θάνατο παρὰ τὴ σκλαβιά. Και ἔγινε τότε τὸ Ἀρκάδι ὀλοκάτωμα.

Ἡ θρυλικὴ ὁμως καπετάνισσα σόθηκε και ἔπεσε στὰ χέρια τῶν Τούρκων. Κατόρθωσε ὡστόσο νὰ τοὺς ξεφύγει και νὰ σωθεῖ. Ἀργότερα τὴ βρίσκουμε στην Ἀθήνα. Οἱ Ἀθηναῖοι, καθὼς τὴν εἶδαν κάποια μέρα ἠλιοκαμμένη, λεβεντόκορη, με τὴ μισοκαμμένη ἀπὸ τὰ βόλια φορεσιά, αὐτὴν ποὺ φοροῦσε στην ἥρωική πολιορκία, και τὴν ἀναγνώρισαν, ξέσπασαν σὲ ζητωκραυγές. Θαύμασαν τὴν ἀνδρεία αὐτὴ γυναίκα, ποὺ ἔκρυβε στην καρδιά της ἀναμμένες πάντα δυὸ φλόγες: τὴν πίστη σὸ Θεὸ και τὴν ἀγάπη στην πατρίδα!

Και ἀπὸ τὴν Κρήτη, στην Πίνδο

Ποῦ ἄλλοῦ νὰ συναντήσουμε ἡρωίδες Ἑλληνίδες γυναίκες, ποὺ ἔδωσαν τὸ δυναμικὸ και ἀποφασιστικὸ τους παρὼν στην πατρίδα, ὅταν αὐτὴ ἡ πατρίδα μας κινδύνεψε νὰ ἀλωθεῖ ἀπὸ τὸν ἐχθρὸ; Ποῦ, λοιπόν, τώρα νὰ πᾶμε;

Πάνω στὶς κατοράχαιες ἀετοκορφές τῆς Πίνδου. «Πάνω ἐκεῖ στῆς Πίνδου μας τὶς κορφές». Ἐκεῖ νὰ πᾶμε. Νὰ πᾶμε και νὰ δοῦμε. Νὰ δοῦμε και νὰ θαυμάσουμε νέες Σπαρτιάτισσες. Νέες Σουλιώτισσες. Νέες Περιστερές, Δόμνες, Μπουμπουλίνες, Μαντιῶ και Χαρίκλειες.

Ὅταν τὴν αὐγὴ τῆς 28ης Ὀκτωβρίου 1940 ἀντήχησε ἀπ' ἄκρη σ' ἄκρη τῆς πατρίδος μας ἡ κραυγὴ «Πόλεμος! Πόλεμος!...», οἱ ὄρεσίβιες γυναίκες τῆς Πίνδου δὲν πανικοβλήθηκαν. Ἀτσάλωσαν, τότε, τὴν ψυχὴ τους και τὴν καρδιά και προχώρησαν σὴ φωτιὰ τοῦ πολέμου. Ἐκεῖ πλάι στὰ μάχιμα στρατιωτικὰ τμήματα, ποὺ ἤδη μάχονταν σκληρὰ και ἀποφασιστικά, γιὰ νὰ ἀπωθήσουν τὸν ὑπουλο και δόλιο ἐχθρὸ ἀπὸ τὰ ἱερὰ χῶματα τῆς Ἑλλάδος.

Δυτικομακεδόνισσες και Ἠπειρώτισσες γυναίκες φορτώνονταν καθημερινὰ πυρομαχικά, τροφές και ὑγειονομικὸ ὑλικὸ και τὰ ἀνέβαζαν στὶς πιὸ ψηλές κορφές. Ἐκεῖ ποὺ κανένα ζῶο δὲν μπορούσε νὰ ἀνεβεῖ. Και στην ἐπιστοφὴ τους μετέφεραν λαβωμένους φαντάρους μας πάνω σὲ φορεῖα. Τὰ χιόνια, ἡ παγωνιά και τὸ τσουχτερὸ κρῦο δὲν τὶς τρώμαζαν. Ἐξοικειωμένες με τὶς δυσμενεῖς καιρικὲς συνθήκες, ὄρθω-

σαν τὸ ἀνάστημά τους, πάλαιψαν και νίκησαν τὰ στοιχεῖα τῆς φύσεως. Γυναίκες πολλές, νέες, μεσήλικες και πρεσβύτερες ἀκόμη, σχημάτιζαν μιὰ ἀτέλειωτη φάλαγγα στὶς πλαγιές και στὰ βουνά, ὅσο διήρκεσε ἐκεῖνος ὁ πόλεμος. Μιὰ γυναίκα, ἀναφέρει ἀξιωματικὸς σὸ ἡμερολόγιό του, ἦταν 88 χρόνων!!! Στὰ ποτάμια Βογιούσα, Καλαμὰ και Δρίνο, σὸν ἔβλεπαν οἱ ἡρωίδες αὐτὲς γυναίκες τῆς Πίνδου και τῶν Βορειοηπειρωτικῶν βουνῶν τοὺς μηχανικοὺς νὰ ἐμποδίζονται ἀπὸ τὰ ὀρηκτικὰ νερὰ τῶν ποταμῶν νὰ στήνουν τὶς γέφυρές τους, ἔμπαιναν στὰ ποτάμια αὐτά, πιάνονταν σφιχτὰ ἀπὸ τοὺς ὄμους τους, σχημάτιζαν πρόχωμα και ἀνέκοπταν τὴν ὀρμὴ τους!

Ποιὰ πρώτη ἡρωίδα γυναίκα τῆς Πίνδου νὰ ἀναφέρουμε, ποιὰ δεύτερη και ποιὰ τρίτη; Εἶναι ἑκατοντάδες. Και ἀπ' ὄλα τὰ χωριά. Πολλὰ χωριά. Ζούζουλη. Ἑπταχώρι. Χρυσή. Μόρφη. Ἁγιά Σωτήρα. Αὔγειος. Πεντάλοφος. Καλλονή. Κυπαρίσσι...

(Συνεχίζεται)

ΒΙΒΛΙΑ ΓΙΑ ΤΗ ΣΧΕΣΗ ΕΛΛΗΝΙΣΜΟΥ - ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΣΜΟΥ καὶ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ - ΠΟΛΙΤΕΙΑΣ

- * **ΤΟ ΕΛΛΗΝΙΚΟ ΥΠΟΒΑΘΡΟ ΤΟΥ ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΣΜΟΥ (Μητροπ. Παιιδίας Μεθοδίου Φούγια).**
- * **ΚΟΣΜΙΚΗ ΚΑΙ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΗ ΕΞΟΥΣΙΑ ἀπὸ τῶν χρόνων τῶν Ἀποστολικῶν Πατέρων μέχρι τῆς πτώσεως τοῦ Βυζαντίου (Μητροπ. Σισανίου καὶ Σιατιστῆς Ἄντωνίου).**
- * **ΕΛΛΗΝΙΣΜΟΣ ΜΕΤΕΩΡΟΣ - Ἡ Ρωμαϊκὴ Ἰδέα και τὸ ὄραμα τῆς Εὐρώπης (Πρωτοπρ. Γεωργίου Μεταλληνού).**
- * **ΟΙ ΕΠΕΜΒΑΣΕΙΣ ΤΗΣ ΠΟΛΙΤΕΙΑΣ ΣΤΗΝ ΕΚΚΛΗΣΙΑ και ἰδιαίτερα σὸ θέμα ἐκλογῆς μητροπολιτῶν (Ἄδρατος και ὄρατος πόλεμος), (Καθηγ. Παναγ. Μπούμη).**
- * **ΕΛΛΗΝΙΚΟΣ ΣΤΟΧΑΣΜΟΣ ΚΑΙ ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΗ ΔΙΑΝΟΗΣΗ. Ἡ φιλοσοφία τῶν Πατέρων (Καθηγ. Ἀθανασίου. Δεληκωστόπουλου).**

**ΑΠΟ ΤΙΣ ΕΚΔΟΣΕΙΣ
ΤΗΣ ΑΠΟΣΤΟΛΙΚΗΣ ΔΙΑΚΟΝΙΑΣ
ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ**

ΙΕΡΩΣΥΝΗ: Τιμὴ καὶ εὐθύνη*

Τοῦ Πανοσ. Ἀρχιμ. κ. ΧΡΥΣ. Π. ΑΒΑΓΙΑΝΟΥ

Δὲν παύουν ὁμως καὶ αὐτὲς οἱ Δεσποτικὲς προφητεῖες νὰ προβληματίζουν ἀνθρωπίνως τὸν Κληρικό. Διότι τὸ νὰ φέρονται ὡς «λύκοι» τότε, οἱ μὴ χριστιανοί, δὲν εἶναι κάτι τὸ παράδοξο. Ὅταν ὁ θρησκευτικὸς φανατισμὸς σκοτίσει τὸ νοῦ καὶ ἀφανίσει ἀπὸ τὴ ψυχὴ καὶ τὰ ἀπλούστερα καὶ φυσικώτερα ἀνθρώπινα συναισθήματα, δὲν εἶναι κάτι τὸ ἀπίθανο. Ἀλλὰ ἤδη βαπτισμένοι πιά χριστιανοί, μέλη τῆς Ἐκκλησίας, νὰ συμπεριφέρονται μὲ τέτοια αἰσθήματα περιφρόνησης καὶ μὲ τόση κακότητα στὸν ἔσω κατὰ συνθήκη πνευματικὸν τὸν πατέρα, δὲν δημιουργεῖ ἀπορίες;

Δὲν βλέπετε, αὐτὸς ὁ ἐκλεκτὸς τοῦ Θεοῦ, ὁ προφητάναξ Δαβίδ, πῶς ἐκφράζει τὸ παράπονόν του γιὰ τοὺς ὀνειδισμοὺς καὶ τὸ μίσος ποὺ ὑπομένει ὄχι ἀπὸ ξένους καὶ ἐχθροὺς, ἀλλὰ ἀπὸ φίλους καὶ ὁμοϊδεάτες; «Εἰ ὁ ἐχθρὸς ὠνειδισέ με, ὑπήνεγκα ἄν, καὶ εἰ ὁ μισῶν ἐπ' ἐμὲ ἐμεγαλορρημόνησεν, ἐκρύβην ἄν ἀπ' αὐτοῦ. Σὺ δέ, ἄνθρωπε, ἰσόψυχε, ἡγεμόν μου καὶ γνωστὴ μου, ὅς ἐπὶ τὸ αὐτὸ ἐγλύκανάς μοι ἐδέσματα, ἐν τῷ οἴκῳ τοῦ Θεοῦ ἐπορεύθημεν ἐν ὁμονοίᾳ...» (Ψαλμ. 54, 13-15).

ᾠ! πόσο ὀδυνηρὰ εἶναι τὰ βέλη ἀπὸ δικούς σου ἀνθρώπους! Πόσο ὑποφέρουν, ἰδίως σὲ μικρὰ μέρη, ἀπὸ τέτοιους κακόβουλους ἀνθρώπους οἱ ἱερεῖς μας!

8. Τὸ δίλημμα

Ἅλα ὁμως αὐτὰ, ὅπως μὲ τὴν πάροδο τοῦ χρόνου διαμορφώνονται στὸν ἱερατικὸν βίον, θέτουν τὸν ὀρθόδοξο ἱερέα μπροστὰ στὴ μεγάλη εὐθύνη. Ποιὰ στάση νὰ πάρει στὴν ἀσέβεια καὶ τὶς προκλήσεις τοῦ καιροῦ του. Νὰ παραδοθεῖ ἀμαχητί; Νὰ συμβιβάσει τὰ περὶ τοῦ ὕψους καὶ τῆς ἱερότητας τῆς θείας ἀποστολῆς του μὲ τὴ σκληρὴ καὶ ἄκαρδη πραγματικότητα; Νὰ «κοιτάξει» τὴ ζωὴ του, τὴν οἰκογένειά του, ἀφήνοντας κατὰ μέρος οἰονδήποτε «προβληματισμό», τηρώντας μὲ ἐπαγγελματικὴ εὐσυνειδησία τὰ

«καθήκοντά» του (τὰ λειτουργικά, δηλαδή);

Ἡ νὰ δοθεῖ ὀλόψυχα στοὺς ὀραματισμοῦς του, στὸ ἀφθαστο μεγαλεῖο τοῦ μοναδικοῦ ἔργου του; Ἀδιαφορώντας γιὰ τὴν πραγματικότητα δίπλα του. Κραδαίνοντας συνεχῶς τὴ μάχαιρα τοῦ λόγου ἐκτὸς τόπου καὶ χρόνου. Στεγνώνοντας τὴν ψυχὴ του ἀπὸ συνηθισμένα ἀνθρώπινα αἰσθήματα. Χωρὶς φίλους, χωρὶς ἀνθρώπινη ἐπαφή, γιὰ νὰ μὴ μολυνθεῖ τὸ ὑψηλὸ πρᾶγμα καὶ θεϊκὸ ἰδεῶδες του.

Ἀσφαλῶς καὶ ἡ πρώτη καὶ ἡ δευτέρη στάση, ὅπως προαναφέρθηκαν, δὲν ἀνταποκρίνονται στὸ σκοπὸ τῆς ἀποστολῆς τοῦ ἱερέως. Διότι, πῶς θὰ νιώσει τὴν πατρικὴν του ιδιότητα, ὅταν ἀποδεχθεῖ τὸ ἔργο του στὸ θυσιαστήριον, στὸν ἄμβωνα, στὸ ἐξομολογητήριον, ὡς ἐπάγγελμα, ὡς ἀπλὸ βιοποριστικὸ μέσο; Ἀλλὰ καὶ πῶς νὰ θεραπεύσει κατὰ δύναμη, μὲ τὴ Χάρη τοῦ Θεοῦ, τὶς ἠθικὰς πληγὰς τῶν συνανθρώπων του, ἐὰν σταθεῖ μακριὰ τους, ἀγωνιώντας μήπως κηλιδωθεί τὸ ἰδεῶδες του;

Πῶς καὶ ποῦ σὰν τὸν Καλὸν Σαμαρείτη τῆς ὁμώνυμης παραβολῆς, ποὺ δὲν εἶναι ἄλλος ἀπὸ τὸν Ἀρχιποίμενα Χριστό, θὰ βρεῖ τὸν πληγωμένον ἄνθρωπον γιὰ νὰ τὸν φροντίσει μὲ τὸ λάδι καὶ τὸ κρασὶ τῶν μυστηρίων καὶ τοῦ λόγου τοῦ Θεοῦ;

Ὅχι! καὶ στὸ θέμα αὐτὸ τῆς ποιμαντικῆς εὐθύνης καὶ τῆς προσωπικῆς ἀξιοπρέπειας καὶ ἐντιμότητος θὰ πρέπει νὰ ἀκολουθήσουμε τὴ μέση, τὴ βασιλικὴ ὁδόν. Ὅχι συμβιβασμοί, ποὺ εὐτελίζουν ὅ,τι ἱερώτερον ὑπάρχει στὸν κόσμον, ποὺ σὲ τελικὴ ἀνάλυση πιέζουν καὶ ταιλαιπωροῦν τὴ συνείδηση τοῦ λειτουργοῦ. Ἐξάλλου, τὸ ἱερατικὸ ἔργο δὲν μᾶς δίνει δικαίωμα γιὰ αὐτόνομες πράξεις καὶ ἐνέργειες. Εἴμαστε πρεσβευτὲς τοῦ Χριστοῦ ἐπάνω στὴ γῆ καὶ ὁ πρεσβευτῆς δὲν ἐπιτρέπεται νὰ πεῖ ἢ νὰ πράξει διαφορετικὰ ἀπ' ὅ,τι θὰ τοῦ ὀρίσει ἢ χώρα τοῦ ποῦ τὸν ἔστειλε σὲ ξένῃ χώρα μὲ αὐτὴν τὴν ἀποστολή. Σὲ ἀντίθετη περίπτωσι θὰ ἀπολυθεῖ ἀμέσως. «Ἐπεὶ Χριστοῦ οὖν πρεσβεύομεν ὡς τοῦ Θεοῦ παρακαλοῦντος δι' ἡμῶν» (Β' Κορ. 5,20).

(Συνεχίζεται)

* Συνέχεια ἀπὸ τὴ σελ. 139 τοῦ ὑπ' ἀρ. 9 τεύχους.

ΤΟΥ ΣΤΑΥΡΟΥ ΚΑΙ ΤΗΣ ΑΝΑΣΤΑΣΗΣ

Τοῦ κ. Α. Μ. ΣΤΑΥΡΟΠΟΥΛΟΥ, Ἀναπλ. Καθηγητοῦ τοῦ Παν/μίου Ἀθηνῶν

Σὰ νὰ μὴν...

Πολλὲς φορὲς πιάνουμε τὸν ἑαυτὸ μας νὰ ζῆ σὰ νὰ μὴν ἔχει συμβεῖ ἡ Ἀνάσταση μὲ ὅλες τὶς συνέπειες καὶ τὰ συνεπακόλουθά της. Πορευόμεστε ὅλην τὴν ἡμέραν σκυθρωπάζοντες σὰ νὰ μὴν ἔχει ἀκουστεῖ ἡ προσφώνηση «χαίρετε». Κουβαλάμε τὴ λύπη μας πού δὲν μπορεῖ νὰ τὴ διαπεράσει οὔτε μιὰ ἀκτίνα ἀπ' τὸ φῶς πού ἔχει γεμίσει τὰ πάντα. Φέρουμε τὰ στίγματα τοῦ Χριστοῦ καὶ παραμένουμε στὴν Σταύρωση πού σήμανε τὸ τέλος μιᾶς ἐποχῆς καὶ ἀδυνατοῦμε νὰ ζήσουμε τὴν Ἀνάσταση πού ἀναγγέλλει τὴν ἀρχὴ μιᾶς νέας. Κουρασμένοι ἀπὸ τὴ μάχη δὲν μποροῦμε νὰ χαροῦμε τὰ ἐπινίκια καὶ ν' ἀκολουθήσουμε Αὐτὸν πού ἐξῆλθε νικῶν.

Αὐτὸ συμβαίνει ὄχι μόνον στὴν πνευματικὴ μας ζωὴ ἀλλὰ καὶ τὴν προσωπικὴ, τὴν οἰκογενειακὴ, τὴν ἐπαγγελματικὴ, τὴν ἐθνικὴ κ.λπ. Δίνουμε μάχη ἢ μάχες καὶ μετὰ, ἀποκαμωμένοι ἀπὸ τὴν προσπάθεια, δὲν ἔχουμε τὸ κουράγιο νὰ χαροῦμε τὸ ἀποτέλεσμα καὶ νὰ πάρουμε θάρρος γιὰ νὰ συνεχίσουμε. Δὲν μποροῦμε νὰ ξεχάσουμε τὰ ὀπισθεν γιὰ νὰ ἐπεκταθοῦμε στὰ ἐμπροσθεν. Ἐπανερχόμεθα καὶ ἐπιστρέφουμε ἀντὶ νὰ ἐξερχόμεθα. Πιάνουμε τὸν ἑαυτὸ μας νὰ ζῆ τὸ πρωτόγνωρο αὐτὸ αἶσθημα τῆς εἰρήνης ἢ τοῦ μὴ πολέμου καὶ νὰ νιώθει χαμένος, καταβεβλημένος, ἀδύναμος νὰ ἀντιδράσει στὴν καινούργια πραγματικότητα. Ξεχνᾶμε κατὰ πῶς λέγει ὁ ποιητής, ὅτι «ἡ εἰρήνη θέλει δύναμη νὰ τὴν ἀντέξεις».

Χρόνος ἀναμονῆς

Θέλει ὁμως καὶ χρόνο γιὰ νὰ καταστρώσουμε ἕνα νέο σχέδιο ζωῆς, νὰ βάνουμε μιὰ νέα τάξη, νὰ ἀνασυντάξουμε δυνάμεις καὶ σκόρπια σχέδια καὶ νὰ σχεδιάσουμε τὴν πιὸ πέρα πορεία μας. Γιατί, βέβαια, δὲν μποροῦμε νὰ μείνουμε στάσιμοι. Κάθε στάση εἶναι καὶ ἀφετηρία ἐκκίνησης, δηλαδὴ κίνησης. Κίνησης ὁμως ὄχι τυχαίας κί ὅπου μᾶς βγάνει ὁ δρόμος. Κίνησης συνειδητῆς ὡς πορείας πού γίνεται ἐν Κυρίῳ καὶ μὲ τὴν πεποίθηση ὅτι ὁ Κύριος πού μᾶς ἔφερε μέχρις ἐδῶ θὰ μᾶς πάει καὶ πιὸ πέρα. Αὐτὴ ἡ συναίσθηση τοῦ συν-πορευομένου, τοῦ συν-χωροῦντος, τοῦ συν-οδεύοντος καὶ συν-

ομιλοῦντος Κυρίου στὸ παράδειγμα τῆς πορείας πρὸς Ἐμμαοὺς μᾶς ὁδηγεῖ ἀσφαλῶς πρὸς τὰ ἐμπρὸς νὰ συζητάμε γεγονότα πού συνέβησαν στὸ ἐγγὺς ἢ ἀπώτερο παρελθόν, πού καθορίζουν ὁμως καὶ τὸ μέλλον μας.

Φθάνουμε σ' ἕνα σημεῖο πού ὅταν ἀναφερόμαστε σὲ ὅ,τι μᾶς ἔχει συμβεῖ, στεκόμαστε σὲ στάση ἀναφορᾶς πρὸς Αὐτὸν καὶ περμιόμαστε τὴ διερμηνεία Του, τὸ φωτισμὸ Του. Στὴ συνέχεια «ὑποστρέφουμε» πρὸς αὐτοὺς πού ζοῦν τὰ ἴδια καὶ «ἐξηγοῦμεθα τὰ ἐν τῇ ὁδῷ» καὶ ἐπιχειροῦμε ἀπὸ κοινου νὰ χαράξουμε τὴ νέα μας πορεία. Βάνοντας κάτω τὶς δυσκολίες τοῦ Σταυροῦ καὶ τὶς ἐλπίδες τῆς Ἀναστάσεως πορευόμαστε πιὸ πέρα, ἐπεκτείνουμε πρὸς τὰ ἐμπρὸς. Ἡ ἐντολὴ εἶναι «πορευθέντες»..., προ-χωρεῖτε, μὴ στέκεσθε!

Νέα Ἐπιχειρηματικὴ Ἐποχὴ

Ἀναφέραμε πιὸ πάνω ὅτι ἀνάμεσα στὸ προηγούμενο καὶ τὸ ἐπόμενο βῆμα, ἐκεῖ πού παραμένει μετέωρος ὁ βηματισμὸς μας, ἀπαιτεῖται χρόνος σκέψεως καὶ περισυλλογῆς γιὰ ἀπολογισμοὺς, ὑπολογισμοὺς καὶ προϋπολογισμοὺς, πού νὰ καλωσορίζει μιὰ Νέα Ἐπιχειρηματικὴ Ἐποχὴ... Ἀνάμεσα σ' αὐτὸ πού ἐπιχειρήσαμε μέχρι τώρα καὶ σ' αὐτὸ πού θὰ ἐπιχειρήσουμε στὸ ἐγγὺς μέλλον θὰ πρέπει νὰ ζυγίσουμε τὰ πράγματα. Αὐτὰ πού κάναμε, αὐτὰ πού θέλαμε νὰ κάνουμε, αὐτὰ πού θέλουμε νὰ κάνουμε.

Ἡ νέα ἐποχὴ μας μπορεῖ νὰ μᾶς βοηθήσει νὰ ἐπέχουμε ἀπὸ πράγματα πού τώρα θεωροῦμε ὡς αὐτονόητο ὅτι πρέπει νὰ τὰ συνεχίσουμε. Αὐτὴ ἡ σκέψη πού θὰ κάνουμε μπορεῖ νὰ μᾶς ὁδηγήσει σὲ ἄλλα αὐτονόητα, μὲ πρῶτο ν' ἀμφιβάλλουμε στὸ αὐτονόητο τῶν αὐτονόητων μας. Ἡ πορεία μας μπορεῖ νὰ μὴν εἶναι στὸ ἐξῆς κάτι πού ἐμεῖς συνηθίζαμε ἢ οἱ ἄλλοι ἦταν συνηθισμένοι ἢ τοὺς εἶχαμε συνηθίσει νὰ κάνουμε. Ἡ πορεία μας μπορεῖ νὰ εἶναι διαφορετικὴ. Μπορεῖ ἀκόμη οἱ μέθοδοι πού μέχρι τώρα χρησιμοποιούσαμε νὰ διαφέρουν ἀπ' αὐτὲς πού θὰ χρησιμοποιήσουμε στὸ μέλλον. Ἡ διαφορὰ δὲν θὰ εἶναι γιὰ τὴ διαφορὰ ἢ ἀλλαγὴ γιὰ τὴν ἀλλαγὴ ἢ ἀνατροπὴ γιὰ τὴν ἀνατροπὴ. Πρέπει ὁμως νὰ ἔχει προηγηθεῖ μιὰ σκέψη καὶ

Νεκτάριος Τέρπος

Ὁ Μοσχοπολίτης Διδάσκαλος τοῦ Γένους*

Τοῦ κ. Μιχάλη Γ. Τρίτου, δ. Θ.

Τὸ 1730 ὁ Νεκτάριος Τέρπος βρίσκεται στὴ Βενετία, ὅπου τὸ 1732 τυπώνει μὲ ἔξοδα τοῦ Μοσχοπολίτη ἐμπόρου Χατζῆ Μιχάλη Γκούστα τὸ περίφημο βιβλίο του «Πίστις». Ὅπως γράφει ὁ ἴδιος «ἐτοῦτο τὸ Βιβλιάριον, τὸ ὀνομαζόμενον Πίστις, δὲν τὸ ἐσύνθεσα διὰ τοὺς σοφοὺς καὶ γραμματισμένους ἀνθρώπους, ἀλλὰ διὰ τοὺς ἀγραμμάτους καὶ χωρικούς, ἐπειδὴ εἰς ἐτοῦτα τὰ μέρη τῆς Τουρκίας εὐρισκόμενοι χριστιανοί, πολλοὶ ἐπλανέθησαν καὶ πλανοῦνται ἀπὸ ὀλίγην ἀνάγκην καὶ δόσιμον τοῦ χαρατζίου, καὶ ἀρνοῦνται (φεῦ) τὸν Χριστὸν καὶ παραδίδονται εἰς τὰς χεῖρας τοῦ διαβόλου»¹⁶.

Γιὰ παραδειγματισμὸ δίνει σύντομα τοὺς βίους τῶν ἁγίων, τοὺς ὁποίους ἀποκαλεῖ «ἄστρα τοῦ οὐρανοῦ καὶ στύλους τοῦ παραδείσου»¹⁷. Μὲ τὴν ἔξαρση τοῦ μαρτυρικοῦ τους θανάτου τόνωσε τὸ φρόνημα τῶν ραγιαδῶν, γιγάντωσε τὴν ἐθνικὴ τους συνείδηση καὶ τοὺς κράτησε ὀρθοὺς ἀπὸ τὶς τουρκικὲς προκλήσεις καὶ θηριωδίες. Οἱ βίοι καὶ τὰ μαρτύρια τῶν ἁγίων παρηγοροῦσαν καὶ ἐνθάρ-

ρουναν τοὺς χριστιανοὺς καὶ τοὺς ἀπέτρεπαν ἀπὸ τὶς ἐξωμοσίες, ποὺ συνέβαιναν ἀθρόες λόγω τῆς καταθλιπτικῆς φορολογίας. Ὅπως ἔλεγε χαρακτηριστικὰ ὁ ἴδιος «τούτου χάριν καὶ ἐγὼ θεῖω ζήλω κινούμενος, ἠθέλησα νὰ τοὺς βοηθήσω εἰς τοῦτον τὸν ψυχικὸν κίνδυνον, ὅτι νὰ στέκονται στερεοὶ εἰς τὴν πίστιν διὰ τὴν ἀγάπην τοῦ Χριστοῦ, ἀναγινώσκοντας καὶ ἀκούοντας τὰ μαρτύρια ὅπου ἔπαθαν οἱ ἅγιοι μάρτυρες διὰ τὸν Χριστὸν, νὰ παρακινοῦνται καὶ αὐτοὶ παραμικρὸν καὶ νὰ τοὺς μιμοῦνται, νὰ μὴν ἀρνοῦνται τὴν πίστιν τους καὶ τὸν Κύριον τῆς δόξης. Ἀλλὰ νὰ ὑποφέρουν εὐκόλα μετὰ πάσης χαρᾶς κάθε πειρασμὸν καὶ τιμωρίαν διὰ τὸ ὄνομα τοῦ Χριστοῦ»¹⁸.

Ἰδιαίτερα καυστικὸς γίνεται ἐναντίον τῶν γυναικῶν ἐκείνων, οἱ ὁποῖες συμβουλευοῦν τοὺς ἄνδρες καὶ τὰ παιδιά τους νὰ βάλουν ἀπὸ ἓνα τούρκικο ὄνομα, γιὰ νὰ ἀπαλλαγοῦν ἀπὸ τὸ χαράτσι... Παίροντας ὡς παράδειγμα τὴν ἁγία Θεοδότη τονίζει τὰ ἑξῆς: «Καὶ τὴν σήμερον εὐρίσκονται κάποιες θεοκατάρατες γυναῖκες καὶ μητέρες, αἱ ὁποῖαι ἀντὶς νὰ παρακινοῦν τὰ τέκνα τους νὰ στέκονται ὀρθοὶ εἰς τὴν πίστιν τοῦ Χριστοῦ, καὶ νὰ

* Συνέχεια ἀπὸ τὴ σελ. 153 τοῦ ὑπ' ἀρ. 9 τεύχους.

ἓνα σκεπτικὸ. Νὰ εἶναι ἀποτέλεσμα μιᾶς ἀλλαγῆς νοοτροπίας, μιᾶς μετα-νοίας.

Ἐνα δῶρο γιὰ τὸν ἑαυτὸ σου

Αὐτὸ εἶναι ἓνα δῶρο ποὺ πρέπει νὰ προσφέρουμε στὸν ἑαυτὸ μας. Νὰ σκεφθοῦμε, δηλαδή, τὰ πράγματα ἀπὸ τὴν ἀρχή. Σὰ νὰ τὰ σκεφτόμασταν γιὰ πρώτη φορά. Σὰ νὰ τὰ κάναμε τὴν πρώτη μας ἐπιλογή, νὰ ξεκινούσαμε τώρα. Ἄς διερωτηθοῦμε τί θὰ κάναμε ἂν ἦταν νὰ χαράζαμε πορεία σήμερα. Ἄς ἀπαντήσουμε, μὰ ἂς στοχαστοῦμε καὶ τὴν ἀπάντησή μας. Ὅχι ἂμ' ἔπος ἂμ' ἔργον. Ἄς πάρομε ἀπόσταση. Ἄς στοχαστοῦμε κι ἂς ἀναστοχαστοῦμε. Ἄς τὰ συζητήσουμε μὲ τὸν ἑαυτὸ μας καὶ μὲ κάποιον ἄλλο. Ἄς τὰ θέσουμε ὑπόψη σ' Αὐτὸν ποὺ μᾶς ἀποκάλεσε φίλους Του, καὶ στοὺς φίλους τοῦ φίλου μας. Καὶ νὰ εἴμαστε ὅλοι «προσκαρτεροῦντες ὁμοθυμαδὸν τῇ προσευχῇ καὶ τῇ δεήσει» γιὰ νὰ φανερώσει ὁ Θεὸς καὶ νὰ δεῖξει τὴ νέα πορεία, ὥστε τὸ μετέωρο βῆμα κι ὁ μετεωρισμὸς τοῦ νοῦς νὰ γίνῃ σταθερὴ συγκέντρωση τῆς προσοχῆς καὶ σταθερὸς βηματισμὸς πρὸς τὰ μπροστά.

Νομίζω ὅτι μιὰ τέτοια στάση ζωῆς μὲ ἀφορμὴ τὴ νέα ἐποχὴ ποὺ τὴν ἀρχὴ τῆς δείχνει κάθε χρόνος ἢ Ἀνάσταση τοῦ Κυρίου μας καὶ ποὺ σημειώνει ταυτόχρονα τὸ τέλος μιᾶς ἄλλης, εἶναι τὸ α καὶ τὸ ω γιὰ ὅλους ἐμᾶς ποὺ θέλουμε νὰ συνεχίσουμε τὴν πορεία μας, ἀκολουθώντας τὸ Α καὶ τὸ Ω, τὸν πρῶτο καὶ τὸν ἔσχατο, τὴν ἀρχὴ καὶ τὸ τέλος ποὺ εἶναι ὁ Ἀναστὰς Κύριος.

ΧΡΙΣΤΟΣ ΑΝΕΣΤΗ!

Ἀπὸ τὸ ἐξώφυλλο τῶν Ἐπινικίων (συλλογῆς ποιημάτων) τοῦ Δ. Λ. Σταθόπουλου, Ἀθήνα, ἐκδ. «Αστέρως», 1962.

μὴν ἀρνηθῶν τὸ ὄνομα τοῦ Χριστοῦ διὰ ἓνα μόνο χαράτζι, καὶ αὐταὶ τοὺς ἀναγκάζουν νὰ τουρκεύουν καὶ νὰ προδώσουν τὴν πίστιν, ἀντάμα μὲ τὸν Χριστόν, αἱ ὁποῖοι θέλουν νὰ κληρονομήσουν τὸ πῦρ τὸ ἄσβεστον μαζί μὲ τὰ παιδιά τους... θαυμάζω πῶς δὲν σκοπιζέται ὁ ἥλιος, αὐτὴν τὴν ὥρα ὅπου ἀρνοῦνται τὸν Χριστόν, πῶς δὲν ἀνοίγει ἡ γῆ νὰ τοὺς καταπίει ζῶντας, βλέποντας τοὺς υἱοὺς τοῦ Θεοῦ, νὰ γίνονται υἱοὶ τῆς ἀπωλείας καὶ τοῦ διαβόλου...»¹⁹. Ἐγκωμιάζοντας τοὺς γονεῖς τοῦ ἁγίου Μείρακος τοὺς παρουσιάζει ὡς παράδειγμα γιὰ μίμηση στοὺς γονεῖς ποὺ ἀλλαξοπιστοῦν καὶ πιάζουν καὶ τὰ παιδιά τους σ' αὐτὴ τὴν κατεύθυνση. «Βλέπετε, ὦ εὐλογημένοι χριστιανοί, πῶς κάμνουν οἱ καλοὶ γονεῖς, καὶ ἡ αὐθεντία σας διὰ δύο ἄσπρα, ὅπου σᾶς γυρεύουν τὴν ἡμέραν οἱ Ἄγαρηνοί, ἀφήνετε τὸ φῶς καὶ τὴν πίστιν, καὶ πηγαίνετε εἰς τὴν πλάνην καὶ ἀπιστίαν. Καὶ ἀναγκάζετε καὶ τὰ παιδιά σας νὰ τουρκεύουν, καὶ χάνετε τὴν ψυχὴ τὴν ἐδικὴ σας, καὶ τῶν παιδιῶν σας;»²⁰.

Παρόλο ὅμως ποὺ ὑπῆρξε αὐστηρὸς καὶ ὀξὺς στὶς ἀλλαξοπιστίες, πάντα τόνιζε τὴν ἀναγκαιότητα τῆς μετάνοιας καὶ τὴν ξεχωριστὴ ἀγάπη τοῦ Θεοῦ γιὰ τὸν μετανοοῦντα ἄνθρωπο. «Καὶ ἂν ἐγελάσθησθε καὶ ἐγίνεσθε Τούρκος, γύρισε, ὁ ἀφέντης μας Χριστὸς σὲ θέλει καὶ σὲ συγχωρᾷ»²¹.

Πολὺ ἐνδιαφέρονται στοιχεῖα γιὰ τὴ ζωὴ τῶν Ἑλλήνων βρισκόμενα στὰ κεφάλαια, ὅπου ἐπιτιμᾷ τοὺς κρυπτοχριστιανούς, τοὺς κακοὺς ἱερωμένους, τοὺς ἐμπόρους καὶ ἄλλους. Ἐκεῖ πληροφοροῦμασθε γιὰ τὰ ὅσα συνέβαιναν σὲ βάρος τῶν χριστιανῶν στὴν ἀκριτικὴ αὐτὴ γωνιὰ τοῦ Ἑλληνισμοῦ. Στὸ ἴδιο ἔργο θαυμάζει κανεὶς τὶς ἱατρικὲς γνώσεις τοῦ ἀνδρός, τὶς ὁποῖες ἔμαθε στὸ διάστημα τῆς παραμονῆς του στὸ Ἅγιον Ὄρος. Συγκεκριμένα, ἐφιστᾷ τὴν προσοχὴ τῶν ἀσθενῶν νὰ μὴ ἀναμινύονται μὲ τοὺς ὑγίεις καὶ συνιστᾷ στοὺς ἱερωμένους νὰ μὴ πλησιάζουν ὑγίεις, ὅταν ἔχουν ἔλθει σὲ ἐπαφὴ μὲ «πανουκλιαρέους». Τὶς θέσεις του ὁ Τέρπος κατοχυρώνει μὲ ἄριστη γραφικὴ καὶ πατερικὴ θεμελίωση.

Ὅμως ἐκεῖνο ποὺ θαυμάζει κανεὶς στὸ ἔργο τοῦ Νεκταρίου Τέρπου «Πίστις» εἶναι τὸ θάρρος. Χτυπάει ἀνοιχτὰ καὶ μὲ τὸ ὄνομά τους τοὺς Τούρκους καὶ κυρίως τὸν ἰδρυτὴ τοῦ Ἰσλαμισμοῦ Μωάμεθ, τὸν ὁποῖο ἀποκαλεῖ ἀντίχριστο καὶ λαοπλάνο. Στὴν κατακλειδὰ τοῦ βιβλίου του συνέταξε λιβελλο κατὰ τοῦ Μωάμεθ μὲ τὴν ἐπιγραφή: «Ἐγκώμιον εἰς τὸν λαοπλάνον Μωάμεθ καὶ Ἄλῆν»²². Ἐκεῖ ἀναγράφονται μεταξὺ ἄλλων: «Ἄλλοιμονον εἰς ἐκείνον τὸν ἄνθρωπον ὅπου θέλει νὰ ἀποθάνει εἰς τὴν πεπλανημένην θρησκείαν τοῦ πλάνου καὶ ἀποστάτου τοῦ παντοδυνάμου Θεοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ, λέγω τὸν Μωάμεθ, καὶ τοῦ γαμβροῦ αὐτοῦ Ἄλῆ,

οἱ ὁποῖοι εἶναι καὶ εὐρίσκονται πάντοτε ἐν τῷ μέσῳ τοῦ πυρὸς τῆς κολάσεως ὁμοῦ μὲ τὸν πατέρα τους τὸν διάβολον. Καὶ οἱ ταλαίπωροι οἱ Τούρκοι, ὡς ὄντως πεπλανημένοι ὅπου εἶναι, ἐλπίζουν ἀπ' αὐτοὺς σωτηρίαν, ἐκείνοι δὲ παιδεύονται πάντοτε, ἡμέρα καὶ νύκτα, εἰς τὴν ἀτελεύτητον κόλασιν... Καὶ οἱ ταλαίπωροι Ἄγαρηνοὶ γελιοῦνται καὶ πλανῶνται εἰς αὐτοὺς, καὶ ἐλπίζουν οἱ ἀπέλπιστοι νὰ κάμουν κάποιαν πρεσβείαν εἰς τὸν Θεὸν διὰ τοὺς πολλοὺς Ἄγαρηνοὺς... Καὶ τί λογιάζετε, εὐλογημένοι χριστιανοί, πῶς νὰ εἶναι ἄλλος ἀντίχριστος; Ὅχι! παρὰ ὁ Μωάμεθ εἶναι καὶ οἱ συνακόλουθοί του»²³.

Στὸ τέλος τοῦ βιβλίου ἀναδημοσιεύει στὰ λατινικὰ καὶ στὰ ἑλληνικὰ τὴν ἐπίσημη βούλλα τοῦ Λέοντος Ι', Πάπα Ρώμης (18 Μαΐου 1521) ἐπικυρωμένη ἀπὸ τὸν Πάπα Κλήμεντα Ζ' (26 Μαρτίου 1526) στὰ ἑλληνικὰ καὶ λατινικὰ «ὑπὲρ τῶν προνομίων τῶν ἀπανταχοῦ Γραικῶν περὶ τῶν ἱερῶν τελετῶν καὶ ἐκκλησιαστικῶν πραγμάτων, καθ' ἃ διετάχθησαν ἐν τῇ Συνόδῳ τῆς Φλωρεντίας»²⁴. Ἡ ἐπαναφορὰ αὐτοῦ τοῦ ἐγγράφου προϋποθέτει παραβάσεις καὶ παρανομίες ἐκ μέρους τῆς προπαγάνδας τῆς ρωμαιοκαθολικῆς Ἐκκλησίας στὰ μέρη τῆς Ἀλβανίας. Μετὰ τὴ βούλλα βρισκόμενους τὸν «ὑμνον κατ' ἀλάβητον διὰ στίχων εἰς τὴν Ὑπεργίαν Δέσποιναν Θεοτόκον» καὶ «τὸ θεοτοκίον ψαλλόμενον αὐτόμελον εἰς ἦχον πλ. δ'»²⁵.

Ἡ ἀποψη τοῦ Γ. Βαλέτα ὅτι τὸ ψυχοφελές, ἀλλὰ ταυτόχρονα ἐπαναστατικὸ αὐτὸ βιβλίον ἀφορῆσθηκε ἀπὸ τὸ Οἰκουμενικὸ Πατριαρχεῖο²⁶, δὲν βρῖσκει δικαίωση στὶς ἱστορικὲς πηγές. Πρόκειται γιὰ παρερμηνεῖα σχετικῆς πληροφορίας τοῦ Γ. Ζαβίρα, ὁ ὁποῖος μιλάει ἀόριστα γιὰ ἀπειλὴ ἀφορισμοῦ στοὺς ἀναγνώστες τοῦ βιβλίου. «Ἐπειδὴ δὲ ἔγραψε κατὰ τῶν ἱερέων καὶ ἀρχιερέων τῶν μὴ φυλαπτόντων τὸ ἐπάγγελμα αὐτῶν, λέγουσι τινὲς ὅτι ἀφορισμὸν ἠπέλιψαν πρὸς τὸν αὐτὸ ἀναγινώσκοντα (εἰ καὶ ἡ βίβλος ἀρίστη)»²⁷.

Τὸ πολῦτιμο αὐτὸ ἔργο κυκλοφόρησε σὲ πολλὰς ἐκδόσεις. Ἀπὸ αὐτὲς γνωρίζουμε ἑννέα, ποὺ ἐκδόθηκαν στὸ διάστημα 1732 μέχρι καὶ τοῦ 1818. Σίγουρα ὅμως ὑπάρχουν καὶ ἄλλες ποὺ δὲν ἔγιναν ἀκόμη γνωστές. Πρέπει νὰ σημειωθεῖ ὅτι ἡ τελευταία γνωστὴ ἐκδοσις ἔγινε τὶς παραμονὲς τῆς ἐθνεγερσίας (1818), ἡ δευτέρη καὶ ἡ τρίτη ἔγιναν μέσα σὲ δύο χρόνια, τὸ 1733 καὶ 1734. Μοναδικὸ φαινόμενο κυκλοφορίας σ' ὀλόκληρη τὴ νεοελληνικὴ βιβλιογραφία. Ἄν ἐξαιρέσει κανεὶς τὸ Θούριο τοῦ Ρήγα, κανένα ἄλλο νεοελληνικὸ βιβλίον δὲν εἶχε τόσο μεγάλη καὶ εὐρύτατη κυκλοφορία μὲ τόσες πολλὰς ἐκδόσεις, ὅσες «ἡ Πίστις» τοῦ Νεκταρίου Τέρπου²⁸.

Ἐκτὸς ἀπὸ τὸ ἔργο «Ἡ Πίστις» ὁ Νεκτάριος

Τέρπος συνέγραψε και τὸ ἔργο «Ζητήματα διάφορα θεολογικά κατ' ἐρωταπόκρισιν, συναθροισμένα ἀπὸ τὰ συγγράμματα τοῦ Μεγάλου Ἀθανασίου καὶ ἀπὸ ἄλλους πατέρας, καὶ ἐξηγημένα εἰς ἀπλήν φράσιν με περιφρασιν», ἀφοθ', Ἐνετίησι 1739. Παρὰ Νικολάφ Γλυκεῖ τῷ ἐξ Ἰωαννίνων, Con Licenza de superiori, σελίδες 106. Ἀντίτυπα τοῦ σπανίου αὐτοῦ βιβλίου βρίσκονται στὸ Ἅγιον Ὅρος καὶ συγκεκριμένα στὶς Μονὲς Μεγίστης Λαύρας, Βατοπεδίου καὶ Ἁγίου Παντελεήμονος καὶ στὶς βιβλιοθήκας Γεννάδιο, Βουλῆς καὶ τοῦ Εὐλογίου Κουρίλα. Γνωρίζουμε τέσσερις ἐκδόσεις αὐτοῦ τοῦ βιβλίου. Τὸ 1739, 1740, 1755 καὶ 1779. Σὲ ἀντίθεση μὲ τὸ πρῶτο τοῦ ἔργο πού εἶναι ἠθικοδιδασκτικό, τὸ σύγγραμμα αὐτὸ εἶναι δογματικό. Ἡ σπουδαιότητά του ἐγκείται στὸ ὅτι ἐκλαίκευει δύσκολους θεολογικοὺς ὅρους μὲ τὴ χρήση πολλῶν καὶ εὐστόχων παραδειγμάτων ἀπὸ τὴν φυσικὴ πραγματικότητα.

Τὰ ἐρωτήματα, στὰ ὁποῖα ἀπαντᾷ μὲ τὸ βιβλίον αὐτὸ ὁ Νεκτάριος Τέρπος, εἶναι: Τί ἐστὶ Θεός; Καὶ διατί λέγεται Θεός; Καὶ ἄρα τρέχει ὁ Θεός; Καὶ πόσοι Θεοὶ εἶναι; Πῶς ὁ Θεὸς λέγεται εἰς καὶ Τριουπόστατος; Τί εἶναι τὸ κοινὸν τῆς Ἁγίας Τριάδος; Τί εἶναι τὸ ἴδιον τοῦ Υἱοῦ; Τί εἶναι τὸ ἴδιον τοῦ Ἁγίου Πνεύματος; Πόσας οὐσίας πρέπει νὰ ὁμολογοῦμεν ἐπὶ Θεοῦ; Πόσας Ὑποστάσεις πρέπει νὰ ὁμολογοῦμεν ἐπὶ Θεοῦ; Διατί λέγεται ὁ Πατὴρ, Πατὴρ; Διατί λέγεται ὁ Υἱός, Υἱός; Ἐπὶ Θεοῦ πόσα εἰσὶν αἰτια; Πόσα τὰ αἰτιατὰ ἐπὶ Θεοῦ; Ἐπὶ τῆς Ἁγίας Τριάδος, τίς εἶναι πρῶτος, καὶ τίς εἶναι δεύτερος; Πῶς τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον ἐκπορεύεται παρὰ τοῦ Πατρὸς; Τάχα χωρεῖται ὁ Θεὸς εἰς ἓνα τύπον ἢ οὐχί; Τίς εἶναι ὁ Χριστός; Διὰ ποῖαν ἀφορμὴν ἠθέλησεν ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ νὰ σαρκωθῆ; Πῶς ἦτον δυνατὸν Παρθένος νὰ γεννηθῆ, καὶ πάλιν νὰ μείνῃ Παρθένος; Διατί ὁ Θεὸς δὲν ἐδίδαξε τὸν ἄνθρωπον μόνος του; Διατί δὲν ἐγεννήθη ὁ Πατὴρ, ἢ τὸ Ἅγιον Πνεῦμα, ἀμὴ ὁ Υἱός;

Τὸ κύριο βᾶρος ὁ Τέρπος δίδει στὴ θεολογικὴ ἐμβάθυνση στὰ μυστήρια τῆς Ἁγίας Τριάδος καὶ τῆς θείας Ἐνανθρωπήσεως. Μὲ πλῆθος χωρίων ἀπὸ τὴν Παλαιὰ καὶ Καινὴ Διαθήκη τεκμηριώνει ὅτι «εἶναι εἷς Θεὸς τριουπόστατος, ἀναρχός τε καὶ αἰδιος καὶ ἀτελεύτητος»²⁹. Προσπαθώντας νὰ εἰσδύσει κατὰ τὸ δυνατὸν στὸ μυστήριον τῆς Ἁγίας Τριάδος χρησιμοποιεῖ τὸ παράδειγμα τοῦ Ἥλιου. «Ὡσπερ ὁ Ἥλιος εἶναι ἓνας, ὁ δὲ Ἥλιος ἔχει ἀκτίνα, καὶ φῶς, καὶ εἶναι εἰς τὸν Ἥλιον τρία πρόσωπα, δίσκος, ἀκτίνα καὶ φῶς. Καὶ δίσκος μὲν εἶναι τὸ κανκίον τοῦ Ἥλιου, ἀκτίνα δέ, ἢ φερομένη κάτω λαμπαδοφεγγῶς, καὶ κρούουσα πρὸς τὴν γῆν. Φῶς δέ, τὸ φωτίζον καὶ εἰς τοὺς ἐπισκιάδεις

καὶ σκοτεινοὺς τόπους χωρὶς ἀκτίνος. Καὶ ἰδοὺ πρόσωπα τρία. δίσκος ἀκτίς καὶ φῶς. τὸ λοιπὸν δὲν λέγομεν τρεῖς Ἥλιους, ἀλλὰ Ἥλιον ἓνα. οὐδὲ λέγομεν ἓνα πρόσωπον, ἀλλὰ τρία πρόσωπα... Καὶ ἔτζι νόει καὶ περὶ Θεοῦ. ὁ Θεὸς μὲν εἶναι ἓνας, καὶ πρόσωπα δὲ τοῦ ἑνὸς Θεοῦ, τρία. Πατὴρ καὶ Υἱός, καὶ Πνεῦμα Ἅγιον. καὶ ἀπὸ τοῦτο κατάλαβε, ὅτι ὡσπερ ὁ Ἥλιος εἶναι ἓνας τριπρόσωπος, οὕτως εἶναι καὶ ἓνας Θεὸς τριουπόστατος. διότι εἰς τύπον τοῦ Πατρὸς εἶναι ὁ δίσκος ὁ ἡλιακός, καὶ ἡ ἀκτίνα εἶναι εἰς τύπον τοῦ Υἱοῦ καὶ Λόγου τοῦ Θεοῦ. καὶ τὸ φῶς τοῦ Ἥλιου εἶναι εἰς τύπον τοῦ Ἁγίου Πνεύματος»³⁰.

Ἄλλο παράδειγμα ἐκλαίκευμένης προσεγγίσεως τοῦ δόγματος τῆς Ἁγίας Τριάδος χρησιμοποιεῖ ὁ Νεκτάριος Τέρπος τὸ πῦρ. Λέγει χαρακτηριστικά: «Ἴδοὺ τὸ πῦρ εἶναι ἓνα, ἀλλ' εἶναι τριουπόστατον. διατί αὐτὸ τὸ ὑποκείμενον πῦρ εἶναι ἓνα πρόσωπον, καὶ τὸ καυστικὸν αὐτοῦ, ἄλλο πρόσωπον καὶ τὸ φωτιστικόν, ἄλλο πρόσωπον, καὶ εἶναι μία φύσις τοῦ πυρός, καὶ ὄχι τρεῖς. ὁμοίως καὶ ἐπὶ Θεοῦ. Ὁ Πατὴρ γὰρ εἶναι τὸ πῦρ. ὁ Υἱὸς τὸ καυστικόν. καὶ τὸ φωτιστικὸν τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον»³¹.

Στὶς σελίδες 91-92 δίνει πρακτικὲς ὁδηγίες «Διὰ νὰ φυτεύσῃς κάθε λογῆς δένδρον χωρὶς κόπον»³², ἐνῶ στὶς σελίδες 93-95 ἀσχολεῖται μὲ τὴν ἐρμηνεία τοῦ ἀριθμοῦ τοῦ βιβλίου τῆς ἀποκαλύψεως τοῦ Ἰωάννου 666, γράφοντας χαρακτηριστικὰ ὅτι ὁ ἀριθμὸς αὐτὸς ἀναλύεται στὶς λέξεις: «ἀμνὸς ἄδικος, ἀληθὴς βλαβερός καὶ κακὸς ὁδηγός»³³. Τὰ ὀνόματα αὐτὰ ἀναφέρονται στὸν Ἀντίχριστο. Ἀντίθετα ὁ Χριστὸς εἶναι «ἀρνίον ἄκακον, ἀληθινὸν καὶ θεραπευτὴς, καλὸς ποιμὴν καὶ ὁδηγὸς τῶν λογικῶν προβάτων»³⁴. Τέλος στὶς σελίδες 99-103 ἔχουμε ὕμνον «κατὰ ἀλφάβητον διὰ στίχων εἰς τὴν Ὑπεραγίαν Δέσποιναν Θεοτόκον»³⁵.

Ὁ Νεκτάριος Τέρπος ὑπῆρξε πρόδρομος καὶ πνευματικὸς πατέρας τοῦ ἁγίου Κοσμᾶ τοῦ Αἰτωλοῦ, ὁ ὁποῖος ἔδρασε καὶ μαρτύρησε στὰ ἴδια μέρη, στὰ ὁποῖα καὶ ἐκεῖνος ἀγωνίστηκε καὶ τοῦ ὁποῖου τὸ ἔργο συνέχισε καὶ ὀλοκλήρωσε. Μεταξὺ ὅμως τῶν δύο ἐθνεγερετῶν ὑπῆρχαν ἀρκετὲς διαφορὲς ὡς πρὸς τὴν μεθόδευση τοῦ ἀγῶνα. Ὁ Τέρπος, περισσότερο τολμηρὸς καὶ ριψοκίνδυνος, ἐλέγχει κατὰ πρόσωπο τοὺς τυράννους καὶ κάνει ἀνοιχτὴ ἀντίσταση κατὰ τῆς ἀρχῆς. Ὁ Κοσμᾶς ὄχι μόνον πρόσεχε νὰ μὴ θίξει τοὺς ἄρχοντες, ἀλλὰ γιὰ τὴν ὁποιαδήποτε δραστηριότητά του κατὰ κανόνα ζητοῦσε τὴν ἀδειά τους. Γιὰ τὸν Τέρπο ὁ Τοῦρκος εἶναι ὁ λαομίσητος ἀντίχριστος, ἐνῶ γιὰ τὸν Κοσμᾶ ὁ θεόσταλτος σωτήρας τῆς ὀρθοδοξίας ἀπὸ τὸν καθολικισμό³⁶. Ὅπως παρατηρεῖ ὁ Γ. Βαλέτας ὁ ἀνοιχτὸς ἀγῶνας τοῦ Νεκταρίου Τέρπου κατὰ τῆς τυραννίας καὶ τοῦ μωαμεθανισμοῦ εἶναι μονα-

δικό φαινόμενο σε ολόκληρη την Τουρκοκρατία, άφου και οι μετέπειτα έθνεγέστες όπως ο Ρήγας, ο Κοραής και ο Άνώνυμος Έλληνας κρύφτηκαν πίσω από την άνωμμία και χρησιμοποίησαν ψευδώνυμα.

Δέν έχουμε περισσότερες πληροφορίες για τη μεγάλη αυτή μορφή της Όρθοδοξίας και του Έλληνισμού. Άγνοούμε τδ άν γύρισε από τη Βενετία, τότε και πού πέθανε³⁷. Έκεινο τδ όποιο γνωρίζουμε είναι ότι ή σεβασμία μορφή του είχε ιστορηθεί στην εκκλησία τών Άγίων Άποστόλων της Μοσχολόλεως. Έκει εικονιζόταν με τδ έπανωκαλύμανχο, τδν μανδύα και την ήγουμενική ράβδο. Γύρω από τη μορφή του είχε άναγραφεί τδ όνομα του³⁸.

* * *

Άναμφίβολα ό Νεκτάριος Τέρπος άνήκει στους μεγάλους άγωνιστές τών χρόνων της σκλαβιάς. Η δράση του υπήρξε άξιοζήλευτη. Πρόβαλε με πάθος την όρθόδοξη πίστη και την ιδέα της έθνικής έλευθερίας. Άναχαίτισε με ζηλευτή άγωνιστικότητα τδ κύμα του έξισλαμισμού, πού άποτελούσε για τδ Γένος μας θρησκευτική και έθνική αίμορραγία³⁹. Τόνωσε τδ έθνικό φρόνημα τών καταπιωμένων ραγιάδων. Μίλησε με θέρμη ψυχής για τδ μεγάλο ιδανικό της έθνικής έλευθερίας. Καυτηρίασε με σκληρές εκφράσεις τις άθρόες άλλαξοπιστίες και ποτέ δέν συμβιβάστηκε με τδ φαινόμενο του κρυπτοχριστιανισμού⁴⁰, τδ όποιο θεωρούσε νόθο κατάσταση και άδυναμία ευθείας και πεπαρησιασμένης όμολογίας της άλήθειας.

Ό Νεκτάριος Τέρπος, χρησιμοποιώντας τη ζωντανή γλώσσα του λαού, στην όποία με μοναδική ικανότητα εκλαΐκωσε δυσνόητους θεολογικούς όρους, εισέδωσε, όσον έλάχιστοι, στις ψυχές τών λαϊκών στρωμάτων, στις όποιες βρήκε μεγάλη άπήληση. Άσυμβίβαστος άγωνιστής όπως ήταν, δέν δίτασε να έλέγξει κατά πρόσωπο και αυτούς άκόμη τούς ισχυρούς της ήμέρας, την άρχουσα τάξη της έποχής του, ή όποία, προκειμένου να διατηρήσει την έξουσία, διατηρούσε άριστες σχέσεις με τδν Τούρκο δυνάστη και εκμεταλλευόταν τούς άπλοϊκούς και άγράμματος ραγιάδες. Ποτέ δέν θυσίασε τις άρχές του στην καιρική σκοπιμότητα. Η παρησία, τδ θάρρος και κυρίως ή φανερή όμολογία της πίστεως ήταν τδ κύρια χαρακτηριστικά γνωρίσματα της μεγάλης αυτής προσωπικότητας. Μοναδικός του στόχος υπήρξε ή άποτροπή της έθνολογικής άλλοίωσης του έλληνισμού και ή σταθερή έμμονή του στην πίστη τών πατέρων τους.

(Τέλος)

16. ό.π., σ. 7.

17. ό.π., σ. 33.

18. ό.π., σ. 7.

19. ό.π., σ. 296.

20. ό.π., σ. 242.

21. ό.π., σ. 331.

22. ό.π., σ. 401.

23. ό.π., σσ. 401, 402, 404.

24. ό.π., σ. 411.

25. ό.π., σ. 412.

26. Κων. Α. Βακαλοπούλου, Όστορία του Βορείου Έλληνισμού - Ήπειρος, Θεσσαλονίκη 1992, σ. 150.

27. Γεωργίου Ή. Ζαβίρα, Νέα Έλλάς ή Έλληνικόν Θέατρον, Άθήνα 1972, σ. 503.

28. Γ. Βαλέτα, «Νεκτάριος Τέρπος, ό άγνοημένος μεγάλος έθνοφωτιστής, πρόδρομος του Κοσμά Αϊτωλού (1690-1740), ΝΕ 89 (1971), σσ. 577-578. Πρβλ. Χρήστου Πατρινέλη, «Όι σχέσεις της Έκκλησίας με την κυρίαρχη όθωμανική πολιτεία», ΙΕΕ 11 (1975), σ. 124.

29. Νεκταρίου Τέρπου, Ζητήματα διάφορα θεολογικά κατ' έρωταπόκρισιν, συναθροισμένα από τδ συγγράμματα του Μεγάλου Άθανασίου και από άλλους πατέρας, και έξηγημένα εις άλλην φράσιν με περιφρασιν, αμφο΄, Ένετίση 1779, σ. 31.

30. ό.π., σσ. 43-44.

31. ό.π., σ. 50.

32. ό.π., σσ. 91-92.

33. ό.π., σ. 93.

34. ό.π., σσ. 94-95.

35. ό.π., σσ. 99-103.

36. Βαλέτα, Ό άρματωμένος λόγος..., ό.π., σ. 8.

37. Μαρίας Κελεμένη - Ντούρου, «Νεκτάριος Τέρπος. Άπόπειρα προσέγγισης της προσωπικότητας, της έποχής και του έργου του», ΗΗ 1991, σ. 273.

38. Θεοφράστου Γεωργιάδου, Μοσχόπολις, Άθήνα 1975, σ. 69.

39. Α. Βρανούση, «Όδεολογικές ζυμώσεις και συγκρούσεις», ΙΕΕ 11 (1975), σ. 435. Πρβλ. Παν. Φ. Χριστοπούλου, Τά λείψανα και τδ μοναστήρι Κοσμά του Αϊτωλού, Άθήνα 1987, σ. 6.

40. Για τδ φαινόμενο του κρυπτοχριστιανισμού βλέπε: Έλευθερίας Ή. Νικολαΐδου, Όι κρυπτοχριστιανοί της Σπαθίας (Άρχές 18ου αι. - 1912), Ίωάννινα 1979. Της ίδιας, «Ό κρυπτοχριστιανισμός κατά την διάρκεια της τουρκοκρατίας», ΙΜΘ, ΠΘΣΝ, Θεσσαλονίκη 1988, σσ. 329-340. Ν. Μηλιώρη, Όι κρυπτοχριστιανοί, Άθήνα 1962. Στυλ. Παπαδοπούλου, Όι Νεομάρτυρες και τδ δούλον Γένος, έν Άθήνας 1974, σσ. 37 και 39. Βασ. Σφυρόερα, Όι Έλληνες επί τουρκοκρατίας, Άθήνα 1975, σ. 28. R. M. Dawkins, «The Crypto - christians of Turkey», Byzantion VIII (1933), σσ. 247-275.

**ΤΡΙΑΛΟΓΙΑ ΒΙΒΑΙΩΝ
ΟΡΘΟΔΟΞΟΥ ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΟΤΗΤΟΣ
(Του Ή. Β. Πάσχου)**

1. ΕΡΩΣ ΟΡΘΟΔΟΞΙΑΣ

2. Η ΔΡΟΣΟΣ ΤΟΥ ΠΝΕΥΜΑΤΟΣ

3. Ο ΓΛΥΚΑΣΜΟΣ ΤΩΝ ΑΓΓΕΛΩΝ

μέ κείμενα - κηρύγματα όρθοδόξου πνευματικότητας.

ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΗ Ἡ ΥΠΑΚΟΗ;

Ἐνα βιβλίο-ἀπάντηση στὸ πάντοτε ἐπίκαιρο ἐρώτημα

Τοῦ κ. ΔΗΜΗΤΡΗ ΦΕΡΟΥΣΗ

Στὸ μεγάλο δίλημμα ν' ἀκούσει τὴν ἐντολὴ τοῦ Θεοῦ καὶ νὰ συντρεῖξει τὸν πλησίον του, Ὁ Ἰωνᾶς ἀρνεῖται νὰ ὑπακούσει καὶ ἀπαντᾷ «ΟΧΙ».

Σ' ἕνα κόσμο μὲ ἐθνικὲς διαμάχες, ἀβεβαιότητες καὶ θρησκευτικὸ φανατισμὸ, ὁ Προφήτης τοῦ Θεοῦ προτιμᾷ νὰ διαφυλάξει τὸν ἑαυτό του καὶ τοὺς συμπατριῶτες του καὶ νὰ φύγει μακριά. Ξαφνικὰ ὅμως βρῖσκεται στὰ βάθη τῶν ὠκεανῶν, στὴν κοιλιά ἐνὸς κήτους. Τί κάνει ἐκεῖ μέσα ἐπὶ τρεῖς μέρες καὶ τρεῖς νύχτες; Τί σκέπτεται καὶ τί ἀποφασίζει; Καὶ πῶς ὕστερα ἀπ' αὐτὸ ξεβράζεται σὲ μία ἀκτὴ καί, διαμέσου μύριων περιπετειῶν, φτάνει στὴ Νινευή;

Ἅλα αὐτὰ εἶναι σοβαρὰ ἐρωτήματα, ποὺ παίρουν τὶς ἀπαντήσεις τους στὸ βιβλίο μου μὲ τίτλο «Τὸ ταξίδι τοῦ Ἰωνᾶ». Εἶναι βασικὰ ἕνα μάθημα ἐλευθερίας καὶ ὑπακοῆς ποὺ ξετυλίγεται σὲ μία συναρπαστικὴ, μυθολογικὴ ἀφήγηση. Παρατίθεται σχετικὸ ἀπόσπασμα (ἀπὸ τὶς σελίδες 145-152):

* * *

Ὁ ἐρχομὸς τοῦ Ἰωνᾶ στὴν πόλη τῶν ἐθνῶν, ἡ ιδιότητά του, τὸ περιστατικὸ μὲ τὸ κῆτος καὶ τὸ κηρυγμὰ του ἔγιναν εὐθὺς γνωστά. Ἀπὸ τὴν ἄλλη μέρα κιόλας, ὅπου πῆγαινε ὁ Προφήτης, ἔτρεχε ὁ κόσμος ξωπίσω του νὰ τὸν δεῖ, ν' ἀκούσει τὶς προφητείες του. Καὶ ὁ Ἰωνᾶς συνεπαρμένος ἀπὸ τὴν προφητικὴ του ἔκσταση, ἀτενίζοντας τοὺς ἀνθρώπους κατὰματα, μὲ κείνα τὰ φλογισμένα, κατακόκκινα μάτια του, συνέχισε νὰ τοὺς πυροπολεῖ καὶ νὰ τοὺς προβληματίζει:

— Ἀδελφοὶ Νινευῖτες, εἴσαστε ἕνα ἔθνος πεθαιμένο! Δὲ νοιάζεστε γιὰ τὸ τί κάνετε, ποῦ πηγαίνετε καὶ πῶς. Ὅμοιες εἶναι οἱ μέρες σας, ὅμοιες οἱ νύχτες καὶ ὅμοιες οἱ καθημερινὲς ἔγνοιές σας. Προσέξτε ὅμως, μὴ λέτε πιά στὴν καρδιά σας: «ἐγὼ εἰμι καὶ οὐκ ἔστιν ἑτέρα», γιὰτί: «ἤξει ἐπὶ σὲ ἀπώλεια καὶ οὐ μὴ γνῶς, βόθυνος, καὶ ἐμπεσῇ εἰς αὐτόν» καὶ ἤξει ἐπὶ σὲ ταλαιπωρία, καὶ ἤξει ἐπὶ σὲ ἐξ ἀπίνης ἀπώλεια καὶ οὐ μὴ γνῶς».

Μ' αὐτὸ τὸ πνεῦμα καὶ μ' αὐτὸ τὸ ὕφος ἐξοκόντιζε ὁ Ἰωνᾶς τοὺς μύδρους τῶν προφητικῶν λόγων του σὲ κάθε πλατεία, σὲ κάθε γειτονιά καὶ σὲ κάθε σὺναξη ποὺ πῆγαινε.

Οὔτε καὶ ὁ ἴδιος μέτρησε πόσες μέρες κράτησε αὐτὸ τὸ πυρετικὸ ὀδοιπορικὸ μέσα στὰ σπλάγχνα τῆς ἀσσυριακῆς εἰδωλολατρίας. Γύριζε καὶ κατάγγελλε τὸν κατήφορο λαοῦ καὶ ἀρχόντων. Κατηγρίαζε τὴν πλεονεξία. Καὶ ζητοῦσε νὰ ἐγκαταλείψουν πιά τὰ ψεύτικα εἰδῶλα καὶ τὶς ἀνθρωποθυσίες καὶ νὰ ἐπιστρέψουν στὴ συμπόνοια, στὴν ἀγάπη καὶ στὸ ἔλεος τοῦ Θεοῦ.

Καὶ ὁ κόσμος ἄκουγε. Ἡ Νινευὴ εἶχε ξεσηκωθεί κι ὄλοι μελετοῦσαν τὰ λόγια του. Κι ὁ τελευταῖος κάτοικος εἶχε γίνεи ἀποδέκτης τῆς προειδοποίησης τῶν ἐσχάτων καιρῶν καὶ μνηυμάτων τοῦ Προφήτη. Ἐνῶ ὁ ἴδιος σκεπτόταν:

— «Τίς οἶδεν εἰ μετανοήσει ὁ Θεὸς καὶ ἀποστρέψει ἐξ ὀργῆς αὐτοῦ».

Ὁ Ἰωνᾶς στὴν ἀποστολή του αὐτὴ εἶχε δώσει τὸν καλύτερο ἑαυτό του. Εἶχε ρίξει τὸ σπόρο καὶ περίμενε μὲ ἀγωνία νὰ δεῖ τί θὰ γινόταν. Σὲ κάθε περίπτωση εἶχε μιλήσει ξεκάθαρα, ἀληθινά, κυριολεκτικὰ ὡς ρομφαία θεϊκῆ, ἐκτελώντας στὸ ἀκέραιο τὴν ἐντολή τοῦ Θεοῦ.

Καὶ πραγματικὰ τὸ νόημα τῆς ἱστορικῆς αὐτῆς παρέμβασης τοῦ Προφήτη εἶχε ἀναστατώσει τὶς καρδιές κι ἄφηνε στοὺς πιὸ προβλεπτικούς νὰ στοχάζονται:

«Πόσοι κόποι, πόσοι δαπάναι κατεβλήθησαν, πόσος χρόνος έχρειάσθη διὰ τὴν ἀνεγερθῆ ἢ Νινευῆ. Καὶ ὅμως, εἰς μίαν στιγμήν ἐκινδύνευεν αὕτη τὴν καταστροφῆν εἴτε διὰ σεισμοῦ εἴτε διὰ πυρὸς καὶ θεοῦ...»

«Μεγάλαι καὶ καλῶς ἐκτισμέναι πόλεις, ὑπὸ ὀχυρῶν φρουριῶν ἠσφαλισμέναι, ἀνατρέπονται καὶ μεταβάλλονται εἰς ἐρείπια... Πόσον ἀσθενῆς εἶναι ὁ ἄνθρωπος καὶ πόσον ὑψηλὸς καὶ δυνατὸς εἶναι ὁ Θεός».

* * *

Τὴν τελευταία μέρα τῆς κουραστικῆς του προσπάθειας ὁ Ἰωνᾶς ἔλαβε τὶς πρώτες οὐσιαστικὰς πληροφορίας τοῦ ἔργου του.

Ἐκεῖ δηλαδὴ κατὰ τὸ βράδυ, ἐνῶ ἐτοιμαζόταν ν' ἀποχωρήσει ἀπὸ τὸν τόπον τῆς ὀμίλειας του, τὸν πλησίασε ἕνας ἄντρας καὶ μὲ ὕψος συνεσταλμένο τοῦ εἶπε:

— Ἐγὼ ἀπὸ τὴν πρώτη στιγμή πού σε εἶδα κατάλαβα ὅτι εἶσαι ἕνας ξεχωριστὸς ἄνθρωπος. Ἐνας δηλαδὴ ἀπεσταλμένος τοῦ Θεοῦ. Μὰ δίσταζα νὰ σοῦ πῶ!...

Ὁ Ἰωνᾶς στὸ ἄκουσμα αὐτῆς τῆς φωνῆς κάτι θυμήθηκε. Ἐσκυψε πρὸς τὸν ἄντρα στὸ φῶς ἐνός πυρσοῦ νὰ δεῖ, νὰ καταλάβει!... Καὶ τότε μὲ ἐκπληξῆ ἀναγνώρισε τὸ νέο ἄντρα πού τοῦ μιλοῦσε!...

— Ἐσὺ ἐδῶ; Ἐλα γρήγορα κοντὰ μου, τοῦ εἶπε αὐστηρὰ ὁ Ἰωνᾶς, καὶ ἀφοῦ τὸν ἔπιασε ἀπὸ τὸ μπράτσο, τὸν τράβηξε πρὸς τὸ μέρος του. Γιατί τὸ ἔκανες αὐτό; τοῦ φώναξε ἐπιτιμητικά. Δὲ σοῦ εἶπα πῶς ἐγὼ ἔχω ἄγνοια ἀπ' τὰ πράγματα; Πάρ' το πίσω!

— Μὰ ἔχω καὶ ἄλλα! κράτησέ το, σε παρακαλῶ.

— Ὅχι, ὄχι, ποτέ! Σὲ σένα ἀνήκει καὶ θὰ τὸ πάρεις. Ἐξάλλου μπορεῖ νὰ σοῦ χρειαστεῖ!...

— Μὰ γιατί; γιατί; ἔλεγε παραπονούμενος.

Ὁ Προφήτης ὅμως βγάζοντας ἀπὸ τὸ δισάκι του τὸ λαμπερὸ διαμάντι, τὸ ἔβαλε τελικά, μὲ τρόπο, στὸ χέρι τοῦ νέου ἄντρα πού εἶχε προστατέψει πρὶν ἀπὸ μερικὰς μέρες, ὅταν τὸν κυνηγοῦσαν οἱ δύο ληστεῖς.

— Φαίνεσαι καλὸς ἄνθρωπος καὶ μπορεῖ μ' αὐτὸ νὰ χρειαστεῖ νὰ βοηθήσεις τοὺς συνανθρώπους σου, τοῦ εἶπε ὁ Ἰωνᾶς.

— Κάτι κάνω καὶ γώ, ἐπειδὴ μέσα μου ἔχω φόβο Θεοῦ, ἀποκρίθηκε ὁ νέος.

— Ἴσως τὶς μέρες πού ἔρχονται νὰ ὑπάρξει ἀνάγκη νὰ πράξεις ἀκόμα περισσότερα!...

— Καὶ γιατί;

Δὲν ξέρομε τὰ σχέδια τοῦ Θεοῦ. Ἀπὸ στιγμήν σὲ στιγμήν ἴσως ὁ Θεὸς πραγματοποιήσῃ τὴν ἀπειλή του καὶ ρίξει κάποια τιμωρία σ' αὐτὴ τὴν πόλη. Καὶ τότε!..

— Ἐγὼ ὅμως ἦρθα νὰ σοῦ φέρω εὐχάριστα, πολὺ εὐχάριστα μαντάτα!

— Σὰν τί δηλαδὴ; ἔκανε ἀδημονώντας ὁ Προφήτης.

— Ὁ λαὸς τῆς Νινευῆς εἶναι ἀνάστατος ἀπὸ τὴν μιὰ ἄκρη στὴν ἄλλη!

— Καὶ γιατί αὐτό;

— Ὅλοι τρέχουν καὶ δὲ φτάνουν. Γίνονται συνάξεις τῶν ἀρχόντων καὶ τοῦ δήμου. Ἀκόμα καὶ ὁ βασιλεὺς Ἀσαρχαδὸν προετοιμάζει, καθὼς ἔμαθα, νὰ κάνει μεταρρυθμίσεις ὑπὲρ τοῦ λαοῦ. Καὶ στέλνει ἀνθρώπους νὰ σ' ἀκούσουν!

— Εἶθε, ἔκανε δύσπιστα ὁ Ἰωνᾶς. Μακάρι ν' ἀλλάξουν φρόνημα καὶ νὰ δοῦν τὸν ἀληθινὸ Θεὸ οἱ ἄνθρωποι τῆς Νινευῆς.

— Σὲ λίγες μέρες θὰ δεῖς φανερὰ ἀποτελέσματα, εἶπε αἰσιόδοξα ὁ νέος. Ἐμαθα ὅτι μπορεῖ νὰ σε καλέσουν καὶ στὸ παλάτι. Εἶναι φανερὸ ὅτι ἔχουν ἀποφασίσει νὰ κάνουν τὰ λόγια σου πράξη!... Ἄρχισαν μάλιστα οἱ πρώτες ἀπτὲς ἀποδείξεις!

— Τί ἔκαναν δηλαδὴ; ρώτησε ὁ Ἰωνᾶς, πολὺ περιέργως.

— Λευτέρωσαν πολλοὺς αἰχμαλώτους· ζήτησαν νὰ συναχτεῖ ἡ συνέλευση τοῦ λαοῦ· καὶ ἀποφάσισαν νὰ διαγράψουν ὅλα τὰ χρεῖα τῶν φτωχῶν πού οἱ γαιοκτήμονες τοὺς ἀπειλοῦσαν μὲ καταδίκη.

— Αὐτὰ εἶναι καλὰ σημάδια μεταστροφῆς, μουρμούρισε σκεπτικῶς ὁ Ἰωνᾶς...

— Τί σοῦ λέω καὶ γὼ τόση ὥρα!

— Ἀλλὰ μέχρι τῆς μετάνοια ὁ δρόμος εἶναι μακρὸς ἀκόμα.

— Θὰ γίνῃ σοῦ λέω καὶ αὐτό!

— Καὶ γὼ τὸ ἐλπίζω, ἔκανε ὁ Ἰωνᾶς. Καὶ παρέμεινε ἡ κουβέντα γιὰ τὴν ἄλλη μέρα, δίχως βέβαια νὰ διασκεδαστοῦν ὀριστικὰ οἱ ἀμφιβολίες τοῦ Προφήτη γιὰ τὴν τελικὴ ἔκβαση!...

Καὶ ἦταν ἀλήθεια: Ἐτσι εἶχαν τὰ πράγματα, ὅπως τὰ περιέγραψε ζωντανὰ ὁ νέος ἀπὸ τὴν Χαλδαία, μετὰ τὸ πυρετικὸ προειδοποιητικὸ κήρυγμα τοῦ Προφήτη: Στὴ Νινευῆ ἕνας ὀλόκληρος κόσμος ἄνοιγε τὰ μάτια του στοὺς νέους ὀρίζοντες. Ἐσπαζε ἡ σκληροκαρδία τῶν Ἀσσυρίων. Καὶ ἀρχίζε νὰ ἐπικρατεῖ ἕνα καινούργιο κλίμα στὶς σχέσεις καὶ στὴ συμπεριφορὰ τῶν ἀνθρώπων. Ἦταν φανερὸ ὅτι ἡ ἀλλαγὴ ἐρχόταν καλπάζοντας!

«*Ἐπίστευσαν εἰς τὸν Θεόν, ἐξ ὀνόματος τοῦ ὁποίου ἐκήρυττεν ὁ Ἰωνᾶς, καίτοι ἐλάτρευον μέχρι στιγμῆς ἐκείνης πλῆθος ἄλλων ψευδοθεῶν. Ἐπίστευσαν ἀκόμη, ὅτι ὁ ἀληθινὸς Θεός, ὁ ὑπὸ τοῦ Ἰωνᾶ κηρυττόμενος, ἦτο καὶ πολυεύσπλαγχνος καὶ «μετανοῶν ἐπὶ κακίαις ἀνθρώπων».*

Τὸ ἐξεγερτικὸ κήρυγμα τοῦ Προφήτη Ἰωνᾶ, πραγματικά, διαδόθηκε ἀπὸ στόμα σὲ στόμα σ' ὅλη τὴ «μεγάλῃ» πολιτεία. Ἐφτασε ἀπευθείας καὶ μέχρι τ' αὐτιά τοῦ ἴδιου τοῦ βασιλιᾶ. Καὶ κείνος σηκώθηκε θορυβημένος ἀπὸ τὸν ἐξουσιαστικὸ θρόνο του, ἐγκατέλειψε τὴ βασιλικὴ ἀλουργίδα (πορφυρὴ ἐσθῆτα) καὶ φόρεσε πάνω του σάκκο τρίχينو σὲ ἔνδειξη συντριβῆς καὶ μετάνοιας. Καὶ ὕστερα κάθισε πάνω σὲ στάχτη, ὡς δεῖγμα ἔσχατης ταπεινώσεως. Καὶ συνάμα μὲ εἰδικοὺς κήρυκες γνωστοποίησε σ' ὅλο τὸ λαὸ ὅτι:

«*Ἄνθρωποι καὶ βόδια καὶ πρόβατα καὶ ὅλα τὰ ἄλλα ζῶα νὰ μὴ γευτοῦν τροφή, νὰ μὴ βοσκήσουν καὶ νὰ μὴ πιοῦν νερό.*

Κι εὐθὺς ὅλοι οἱ Νινευῖτες νήστεψαν καὶ φόρεσαν σάκκινα ρούχα. Τὸ ἴδιο ἔκαναν καὶ στὰ ζῶα τους. Καὶ μὲ μεγάλη φωνὴ ἄρχισαν, μέσα σὲ γενικὸ πένθος, νὰ προσεύχονται πρὸς τὸ Θεὸ τοῦ Ἰωνᾶ καὶ νὰ ζητοῦν τὸ ἔλεός του.

Ξαφνικὰ δηλαδή, ὡς ἀπὸ θαῦμα, ἡ πορεία τῶν πραγμάτων στὴ Νινευὴ εἶχε ἀλλάξει συθέμελα. Ὁ λαὸς ὕψωσε ἐπιτέλους τὸ βλέμμα του πρὸς τὸν οὐρανὸ καὶ ἄφησε τὴν καρδιά του νὰ γεμίσει μὲ αἰσθήματα ταπεινώσεως, συγγνώμης καὶ ἀγάπης.

«*Καὶ ἀπέστρεψαν ἕκαστος ἀπὸ τῆς ὁδοῦ αὐτῶν τῆς πονηρᾶς καὶ ἀπὸ τῆς ἀδικίας τῆς ἐν χερσὶν αὐτῶν λέγοντες: τίς οἶδεν εἰ μετανοήσει ὁ Θεὸς καὶ ἀποστρέψει ἐξ ὀργῆς θυμοῦ αὐτοῦ καὶ οὐ μὴ ἀπολώμεθα;»*

Καὶ ὄντως, εἶδε ὁ Θεὸς τὴ θλίψη καὶ τὴ μεταστροφή τῶν Νινευιτῶν καὶ ἀλλάξε ἀπόφαση! Ἄφου ἀναγνώρισαν ἀνεπιφύλακτα τίς ἐνοχῆς καὶ τὰ κρίματά τους δὲ θὰ τοὺς ἄφηνε καὶ κείνος νὰ παρασυρθοῦν στὸν κατήφορο τῆς αὐτοκαταστροφῆς. Τώρα ὅλοι καὶ ὅλα εἶχαν μιὰ ἄλλη ἐξέλιξη. Τὸ φῶς πλημύριζε τὴ ζωὴ τους. Καὶ τὰ πρόσωπά τους ἔλαμπαν ἀπὸ χαρὰ καὶ ἐλπίδα.

«*Οὐχὶ δὲ μόνον τὸν σάκκον καὶ τὴν νηστείαν χρησιμοποιοῦντες «τῷ Θεῷ τὰς ἰκεσίας προσέφερον», ἀλλὰ καὶ ἀπέστρεψεν ἕκαστος ἀπὸ τῆς ὁδοῦ αὐτοῦ τῆς πονηρᾶς.*

Ὡστόσο ἂν γι' αὐτὴ τὴ βαθιὰ ἀλλαγὴ ὑπαίτιος ἦταν καὶ ὁ Ἰωνᾶς, δὲν ἤθελε νὰ τὸ παραδεχθεῖ!...

Ὁ νοῦς του δὲν μπορούσε νὰ χωρέσει ὅτι εἶχε κατορθωθεῖ τὸ ἀκατόρθωτο! Ὅτι τελικὰ εἶχε συντελεστεῖ κίολας τὸ θαῦμα, γιὰ τὸ ὁποῖο καὶ ὁ ἴδιος εἶχε κοπιᾶσει τόσο ἐξαντλητικά.

— Ἦταν στ' ἀλήθεια δυνατὸν αὐτοὶ οἱ βάρβαροι εἰδωλολάτρες νὰ γίνουν καλύτεροι ἀπὸ τοὺς Ἰσραηλίτες; συλλογιζόταν ὁ Προφήτης. Ὁ λαὸς ἐκείνου πίστευε στὸν ἀληθινὸ Θεό, κι ὅμως ποτέ, ὅσες φορὲς ἀποστάτησαν ἀπὸ τὸν καιρὸ τοῦ Μωυσῆ, δὲν εἶχαν τόσο ἄμεση δικαίωση, ὅσο οἱ Νινευῖτες! Γιατί;

Ἔτσι, παρὰ τὴν ἀναγνωρισμένη ἐπιτυχία τῆς διδασκαλίας του, ὁ Ἰωνᾶς ἐξακολουθοῦσε κατὰ βάθος νὰ εἶναι λυπημένος μέσα του γιὰ τὴν τροπὴ τῶν πραγμάτων. Καὶ νὰ πιστεύει ὅτι, παρὰ τὴ μεταστροφή τοῦ λαοῦ, τῶν ἀρχόντων, κι αὐτοῦ ἀκόμη τοῦ βασιλιᾶ, ὁ Θεὸς θ' ἀκολουθοῦσε τὸ δρόμο τῆς δικαιοσύνης καὶ ὄχι τοῦ ἐλέους.

Γι' αὐτὸ, ἐνῶ ὁ κόσμος χαιρόταν τὴν πνευματικὴ ἐλευθερία του καὶ τὴν ἐλπίδα, ἐπευφημώντας μάλιστα τὸν Ἰωνᾶ ὅπου τὸν συναντοῦσε, ἐκείνος ἀνεξήγητα ἦταν θλιμμένος καὶ προβληματισμένος!... Φαινόταν ὡσὰν κάτι ἄλλο νὰ περιμένε· καὶ ἦταν διαρκῶς σὲ ἀναμονή, μὲ κολλημένο, ἴσως, τὸ μυαλό του στὴ βιβλικὴ προφητεία:

«*Ἴδου ἐγὼ ἐπὶ σέ, λέγει Κύριος παντοκράτωρ, καὶ ἐκκαύσω ἐν καπνῷ πλῆθός σου, καὶ τοὺς λεόντας σου καταφάγεται ρομφαία, καὶ ἐξολοθρεύσω ἐκ τῆς γῆς τὴν θήραν σου, καὶ οὐ μὴ ἀκουσθῆ οὐκ-εἶ τα ἔργα σου.*

Παναγιώτου Θ. Παπαθεοδώρου
θεολόγου - λυκειάρχου
ΛΟΓΟΣ ΑΜΕΤΑΦΡΑΣΤΟΣ -
Χριστιανικὴ Ὑμνογραφία.

Εὐσύνοπτη μελέτη πὸν ἀναφέρεται στὴ γένεση, τὴν ποικιλία καὶ τὸ πλῆθος, τὸ χαρακτήρα, τὸ περιεχόμενο καὶ τὰ μεταφραστικὰ προβλήματα τῶν χριστιανικῶν ὕμνων. Εὐστοχῆς ἀπαντήσεις σὲ ἐρωτήματα ὅπως: Πόσο ἐπηρεάζουν οἱ ὕμνοι τοὺς χριστιανούς; Ποιῆς δυσκολίες καὶ ἐμπόδια παρεμβάλλονται ἀφού ἡ γλῶσσα τῶν ὕμνογράφων δὲν μιλιέται σήμερα; Μποροῦν νὰ προταθοῦν λύσεις; Ἐπιτρέπεται ἡ μετάφραση τῶν ὕμνων;

Ἐξώφυλλο, σὲ τετραχρωμία, τῶν ὕμνογράφων ὁσίων Κοσμᾶ καὶ Ἰωάννου τοῦ Δαμασκηνοῦ, ἀπὸ τοιχογραφία τῆς ἱερᾶς Μονῆς Βαρλαάμ Μετεώρων.

ΕΠΙΚΑΙΡΑ

Χριστὸς ἡγείσθω!

Φιλότιμος ὁ λαός. Ἀνάμεσα σὲ πολλές ἄλλες ἀρετὲς — καὶ τὰ ἐλαττώματά του φυσικὰ — ποὺ τὸν χαρακτηρίζουν, εἶναι τὸ φιλότιμο, τὸ περίφημο ἑλληνικὸ φιλότιμο. Αὐτὸ ποὺ κινεῖ καὶ παρακινεῖ τὴ ρωμαίικη ψυχὴ σὲ ἀγαθὲς προσπάθειες, σὲ πραγματικοὺς ἄθλους συχνά. Καὶ εἶναι αὐτὸ τὸ φιλότιμο ποὺ γιγαντώνεται καὶ δημιουργεῖ καὶ συνθέτει συμφωνίες ἀνθρωπιᾶς, ὅταν οἱ εὐαίσθητες χορδὲς του κρούονται ἀπὸ πρόσωπα ἱερά ποὺ ἐκπροσωποῦν καὶ σαρκώνουν θεσμούς.

Γιὰ παράδειγμα, τίς προάλλες, μὲ τὴν εὐκαιρίαν τῆς Πρωτομαγιάς, ἢ Α.Μ. ὁ Ἀρχιεπίσκοπος Ἀθηνῶν καὶ Πάσης Ἑλλάδος κ. Χριστόδουλος στάθηκε γιὰ ἄλλη μία φορὰ δίπλα στὰ παιδιά του, στὰ παιδιά τῆς Ἐκκλησίας, σ' ὀλόκληρο τὸ λαὸ μὲ τὸ σχετικὸ Μήνυμά του, ἀπόσπασμα ἀπὸ τὸ ὁποῖο παραθέτουμε:

Ἡ σημερινὴ μέρα θυμίζει στὸν καθένα μας τὸ καθήκον, ἀλλὰ καὶ τὸ δικαίωμα τῆς ἐργασίας, ὡς συμβολὴ στὸ ἔργο τοῦ Θεοῦ. Ὁ ἐργαζόμενος σημερὰ ἀναζητεῖ τρόπους νὰ βελτιώσει τίς συνθῆκες τῆς ζωῆς του, νὰ τίς κάνει πιὸ ἀνθρώπινες καὶ νὰ ξεφύγει ἀπὸ τὸ ἄγχος τῆς αὐριανῆς ἡμέρας.

Ἡ κατάρρευση τῶν ἐμπορικῶν συνόρων προκαλεῖ ἕναν ὀξύτατο διεθνή ἀνταγωνισμό, ποὺ πολλές φορὲς γίνεται ἀθέμιτος, ὅταν στηρίζεται στὴν ἐκμετάλλευση τοῦ ἀνθρώπου. Ἡ κατάσταση αὐτὴ προκαλεῖ κοινωνικὰ προβλήματα στοὺς ἐργαζόμενους τῆς χώρας μας, ὅπως καὶ τῶν ἄλλων οικονομικὰ ἀνεπτυγμένων κρατῶν. Εἶναι πλέον γεγονός ἢ ἀυξημένη ἀνεργία στὴν Ἑλλάδα καὶ ἡ ὑπαρξη χιλιάδων οικονομικῶν προσφύγων ποὺ μὲ κάθε τρόπο ἐγκαταλείπουν τίς ἐστίες τους, καὶ ἀναζητοῦν ἐδῶ μία καλύτερη ζωὴ.

Σ' αὐτὸν τὸν σημερινὸ κόσμο ἡ Ἐκκλησία στέλνει τὸ μήνυμά της, μήνυμα ἀγάπης, εἰρήνης καὶ συμπαραστάσεως πρὸς ὅλους τοὺς ἐργαζόμενους τῆς Ἑλλάδος. Εἶναι ἐπίσης κοντὰ στοὺς ἀνέργους, ἰδιαίτερα στοὺς νέους κατὰ τὴν ἡλικία, ποὺ ἂν καὶ γιὰ χρόνια ἴσως ἀναζητοῦν ἐργασία, ἀνάλογη τῶν προσόντων ἢ τῆς εἰδικότητάς τους, ὑποχρεώνονται σὲ ἑτεροαπασχόληση ἢ στὸ βοήθημα ἀπὸ τὸ ταμεῖο ἀνεργίας. Νιώθουμε τὴν ἀγωνία, τὸν πόνο καὶ τὴν ἀπογοήτευσή τους. Περιβάλλουμε ἀκόμη μὲ τὴν στοργή μας τοὺς συνταξιούχους,

τοὺς βετεράνους αὐτοὺς τῆς ἐργασίας καὶ τοῦ μόχθου, ποὺ δυσκολεύονται νὰ ἀνταπεξέλθουν σὲς ἀνάγκες τῆς ζωῆς. Στέλνουμε, τέλος, τὰ βαθιὰ αἰσθήματα ἀγάπης πρὸς τοὺς ἄλλοδαποὺς ἀδελφοὺς μας, ποὺ δυστυχῶς πολλές φορὲς πέφτουν θύματα ἐκμετάλλευσης καὶ ἀπάνθρωπης συμπεριφορᾶς.

Ἐκατομμύρια ἦσαν οἱ ἀποδέκτες τοῦ ἐμπνευσμένου Μηνύματος τοῦ Μακαριωτάτου Προκαθημένου τῆς Ἐκκλησίας μας. Κοινὴ συνισταμένη — ὅσον ἀφορᾶ τὴν ἀπήχηση ποὺ αὐτὸ εἶχε σὲ ὄλους — ἡ βαθιὰ ἱκανοποίησις καὶ ἡ χαρὰ γιὰ τὸ ὅτι ἡ Μητέρα Ἐκκλησία ἐμπρακτὰ ἐνδιαφέρεται καὶ οὐσιαστικὰ δραστηριοποιεῖται γιὰ τὰ πάσης φύσεως ζωτικὰ προβλήματα τοῦ ἀνθρώπου. Ἀκούστηκε ἀπὸ πολλοὺς — εἶναι ἀσφαλῶς πολλοὶ περισσότεροι ὅλοι ὅσοι τὸ εἶπαν — ὅτι μὲ τὴν Ἐκκλησία πρωτοπόρο στὸν πόνο καὶ τὸ μόχθο τῶν ἀνθρώπων, τὰ ἀποτελέσματα θὰ εἶναι ἀσφαλῶς ἰδανικά.

Ἐγκάρδια συγχαρητήρια

Χαιρετίζουμε μὲ μεγάλη χαρὰ τὴν πρωτοβουλία τῶν τελειοφοιτῶν τοῦ Τμήματος Θεολογίας τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς Ἀθηνῶν, νὰ διοργανώσουν καὶ φέτος Ἡμερίδα στὴν Ἱερά Μονὴ Πεντέλης, αὐτὴ τὴ φορὰ μὲ θέμα: «Ζητήματα Βιοηθικῆς - Ὁρθόδοξη προσέγγισις καὶ προβληματισμοί». Ψυχὴ τῆς διοργανώσεως ὁ καθηγητὴς Κων/νος Σκουτέρης, ὁ ὁποῖος φρόντισε καὶ συντόνισε ἄριστα τὴν κάθε λεπτομέρεια. Μετὰ τὴ θεία Λειτουργία στὸ παλαίφατο καθολικόν, στὴν ὁποία ἔψαλαν φοιτητὲς μὲ χορὰρχο τὸν πανεπιστημιακὸ Ἀθ. Βουρλίη, ἄρχισε ἡ Ἡμερίδα μὲ προσφώνηση τοῦ Πανοσ. Ἀρχιμανδρίτου κ. Νικολάου Χατζηνικολάου, ἐκπροσωποῦντος τὸν Μακαριώτατο Ἀρχιεπίσκοπο Ἀθηνῶν καὶ Πάσης Ἑλλάδος κ. Χριστόδουλο. Ὁ π. Νικόλαος μετέφερε τίς πατρικὲς εὐχὲς τοῦ σεπτοῦ πρωθιεράρχου πρὸς ὄλους. Οἱ βασικὲς εἰσηγήσεις ὑπήκουαν σὲ τέσσερις ἐνότητες, ὡς ἐξῆς: Ζητήματα βιοηθικῆς, Ἀρχὲς τῆς ζωῆς, Διάρκεια τῆς ζωῆς, Τέλος τῆς ζωῆς. Ἐκλεκτοὶ οἱ εἰσηγητὲς, ἐκλεκτὴ καὶ ἡ συζήτησις ποὺ ἀκολουθοῦσε τὴν κάθε εἰσηγήσει. Ἰδιαίτερη σημασία εἶχαν οἱ τοποθετήσεις εἰδικῶν ἐπιστημόνων, οἱ ὁποῖοι ὄχι ἀπλῶς ἔλυναν ἀπορίες, ἀλλὰ προήγαγαν τὴν ὑψηλοῦ ἐπιπέδου συζήτησις, δημιουργώντας γονιμὸτατο διάλογο.

Μ. Μελ.